

1. (1) Մակրոտնտեսական վերլուծության մեթոդաբանությունը:

Մակրոտնտեսագիտությունն ուսումնասիրում է տնտեսական այն երևույթները, որոնք դրսնորվում են միայն երկրի ողջ տնտեսության մասշտաբով:

Մակրոտնտեսական վերլուծությունը լրիցում է մակրոտնտեսական օրինաչափությունների պարզաբանման յուրահատուկ խնդիրներ:

Մեթոդաբանությունն ուսումնասիրության մեթոդների և մեթոդիկաների ամբողջություն է:

Տնտեսության 4 հիմնական սուբյեկտները՝ տնային տնտեսություններ, գործարարություն, պետություն, արտաքին հատված:

Ամեն ինչ ունի 2 կողմ՝ ծախսված ռեսուրսների և ստացված արդյունքի

Մակրոտնտեսական վերլուծության խնդիրներից է մակրոտնտեսական մոդելների առաջադրումը և օգտագործումը:

Հիմնահարցերից է երևույթների չափումը՝ քանակական և որակական գնահատականներ:

Երկակի ազդեցություններ:

Ստատիկ և դինամիկ վերլուծություններ

Ազգային հաշիվների համակարգ (ԱՀՀ), որի նպատակն է քանակական տեղեկատվություն հաղորդել ազգային եկամուտների ստեղծման, բաշխման և օգտագործման վերաբերյալ:

«Վիճակագրական կոմիտեի ԱՀՀ-ում ցուցանիշներից են՝ ՀՆԱ թողարկումը, ՀՆԱ դեֆլյատոր, հիմնական կապիտալի ծավալ

Մակրոտնտեսական մոդելավորումը մակրոտնտեսական մեծությունների և դրանց վրա ազդող գործոնների միջև քանակական կապեր սահմանելու եղանակ է: Վերլուծություններ, կանխատեսումներ

2. (2) Ժամանակակից մակրոտնտեսագիտության գլխավոր խնդիրները:

Ժամանակին զուգահեռ փոխվում են խնդիրները:

Խնդիրները՝

- Ընդհանրացնել տնտեսական մյուս գիտությունների ձեռքբերումները, դրանց ինտերպրետացիան, մեթոդական լրիցումները
- Մշակվում են ռազմավարական խնդիրներ

- Տնեսությունների համեմատումը, դրանց տնտեսական զարգացման գնահատումը
- Կապում է իրար տարբեր ոլորտները՝ տնտեսություն, քաղաքականություն, բնապահպանություն, պաշտպանություն
- Արդյունավետ ուղիների դուրսբերում, գիտատեխնիկական նվաճումներ,

Անցումային տնտեսություններում խնդիրներն են՝

- Տնտ. անկման կասեցում
- Կայուն աճ
- Ստվերների վերացում
- Գործազրկության, արտագաղթի զսպում
- Կենսամակարդակի բարելավում
- Ապագետականացում, մասնավորեցում
- Շուկայական ազատ հարաբերություններ

3. (3) Կիրառական մակրոտնտեսագիտության առանձնահատկությունները:

Տեսական և կիրառական մակրոտնտեսագիտության միջևն կապը երկրի տնտեսական քաղաքականության մեջ

Միջնորդային հաշվեկշիռը

Դինամիկ ստոխաստիկ ընդհանուր հավասարակշուրության (Dynamic Stochastic General Equilibrium, DSGE) մոդելները լայնորեն կիրառվում են մակրոտնտեսական վերլուծության մեջ, մասնավորապես՝ դրամավարկային և հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը քանակականապես գնահատելու ժամանակ

Agent-Based Model

4. (4) Արտադրական ֆունկցիաները և արտադրության ծավալի հաշվարկումը:

- Արտադրության ծավալը որոշակի օրենքով կախված է արտադրության գործոններից՝ K և L
- Կայուն հատուց մասշտաբից՝ $ZY = F(ZK, ZL)$, այլ կերպ ասած՝ երկարաժամկետում գործոնների միջին ամբողջական ծախսերի հարաբերությունը եկամտին հաստատուն է
- Եթե ծախսերն աճում են ավելի արագ՝ նվազող հատուց մասշտաբից
- Եթե ծախսերը կրճատվում են արտադրության աճին զուգընթաց՝ առկա է աճող հատուց մասշտաբից
- ԸգԱ

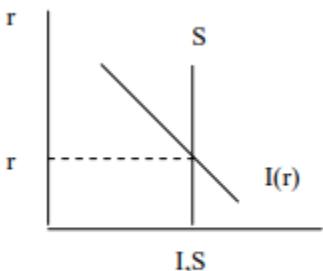
- Սոլոու, Կոբ-Դուգլաս, գիտատեխնիկական առաջընթաց
- 5. (5) Հավասարակշռությունը ապրանքների, ծառայությունների, ֆինանսական շուկաներում և տոկոսադրույթը:**
- Հավասարակշռությունը ապրանքների շուկայում՝

$$Y = C + I + G \Rightarrow$$

$$Y = C(Y - T) + I(r) + G$$
  - Տրված հերք պայմաններում՝ անփոփոխ է Գ և Տ դեպքում, ազգային եկամուտը կախված է r -ից՝ որքան բարձր է տոկոսադրույթը, այնքան ցածր են ներդրումները
  - Հավասարակշռությունը ֆինանսական շուկայում՝

$$Y - C - G = I \Rightarrow$$

$$S = I(r)$$

Իրական տոկոսադրույթը (r) տատանվում է այնպես, որ հավասարակշռի ներդրումներն ու խնայողությունները: Ուղղահայացը ցույց է տալիս փոխառու միջոցների առաջարկը՝ խնայողությունները, իսկ թե՛ք գիծը՝ փոխառու միջոցների պահանջարկը՝ ներդրումները:

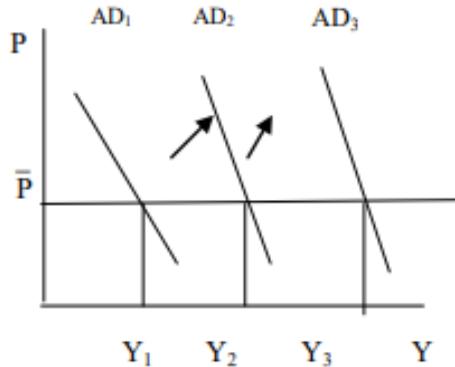
Ակ.5.5. Խնայողությունները, ներդրումները և տոկոսադրույթը

- Ազգային խնայողությունները ձևավորում են ֆինանսական շուկայի առաջարկը, իսկ ներդրումները՝ պահանջարկը (առաջարկը կախված չէ գնից)
- 6. (6) Պետության իհմնական տնտեսական գործառույթները և տնտեսական խնդիրները:**

Պետության տնտեսական գործառույթներն են՝

- դվյան
- հերք
- հասարակական բարիքի ստեղծում
- պետական պատվերների և պետական պաշարների ստեղծում

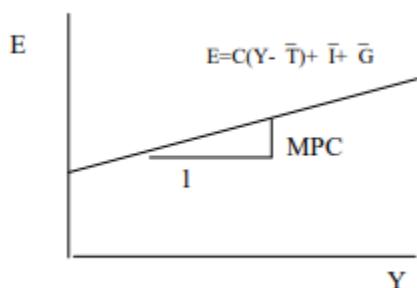
- 7. (7) Ամբողջական պահանջարկը և դրա բաղադրիչները:**

Գների կայուն մակարդակում ամրողական թողարկումը և եկամուտը տատանվում են ամրողական պահանջարկի կորի տեղաշարժի պատճառով:

Նկ. 14.1. Ամրողական պահանջարկի կորի տեղաշարժերը

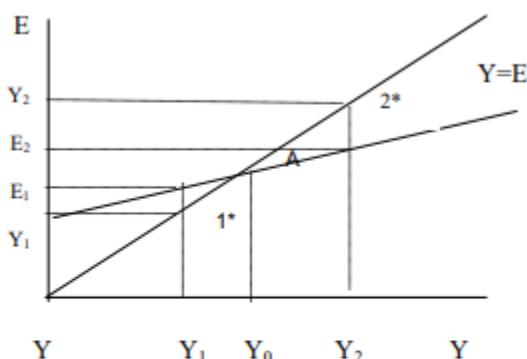
- Անբավարար պահանջարկը առաջացնում է գործազրկություն, ուսուլսների թերօգտագործում
- Ավելցուկային պահանջարկը՝ ինֆլյացիա
- Կայունացնող քաղաքականություն
- Հբք

Ե-ի գրաֆիկն ունի ուղիղ թեքություն, քանի որ եկամտի ավելացումը ավելացնում է սպառումը, իսկ վերջինս էլ՝ պլանավորված ծախսերը: Ե-ի գրաֆիկի թեքությունը իրենից ներկայացնում է MPC-ն, որը ցույց է տալիս, թե որքան են ավելանում սպառումը և պլանավորված ծախսերը, եթե եկամուտը ավելանում է մեկ միավորով:

Նկ. 14.2. Պլանավորված ծախսերի գրաֆիկը

- Քեյնսյան խաչ

A կետում $E=Y$: Եկամտի Y_1 մակարդակի պայմաններում պահավորված ծախսերը՝ E_1 , գերազանցում են փաստացի ծախսերը, և ծեռնարկությունները ավելացնում են արտադրամքի ծավալները, իսկ եկամտի Y_2 մակարդակի պայմաններում E_2 -ը զիջում է փաստացի ծախսերին և ծեռնարկությունները կրճատում են արտադրության ծավալները:

14.3. Քավասարակշռությամբ հաստատումը քեյնսյան խաչում

- 1*- պաշարների չնախատեսված կրճատում,
- 2* - պաշարների չնախատեսված ավելացում:

8. (8) Տնտեսական աճի ցուցանիշները: Տնտեսական աճի վրա ազդող գործոնները:

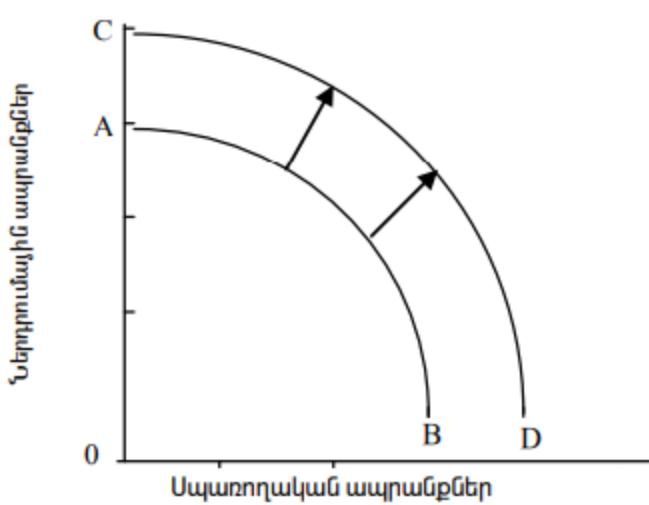
Կիրառվում են 2 հիմնական ցուցանիշ կախված ուսումնասիրության նպատակից՝

- Ռազմաքաղաքական ներուժի տեսանկյունից՝ իրական ՀՆԱ աճ
- Կենսամակարդակի տեսանկյունից՝ մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ

Տնտ. աճի վրա ազդող գործոնները երեք խմբի մեջ են դիտարկվում՝ առաջարկ, պահանջարկ, բաշխում, որոնցից առավել կիրառելի է առաջարկը:

Առաջարկի վրա ազդող հիմնական գործոններն են՝

- Աշխ.ռեսուրսների ծավալ և որակ
- Հիմնական կապիտալ
- Տեխնոլոգիա

Տնտեսական աճը որոշվում է արտադրական հնարավորությունների կողի տեղափոխմամբ աջ, այսինքն՝ AB-ից CD:
Ուսուլսների քանակի և որակի աճը և տեխնոլոգիայի կատարելագործումը ապահովում են այդպիսի տեղաշարժի հնարավորությունը: Լրիվ գրաղանակածությունը և ռեսուլտատիվ բաշխումը եական են դա իրականացնելու համար.

Ակ. 6.1. Տնտեսական աճը և արտադրական հնարավորությունների կողը

9. (9) Փոլ Ռոմերի, Յան Թինբերգենի և MRW (Մենքու, Դ. Ռոմեր, Ուեյլ Ռոմերի, Ռոմերի, Ուեյլ)
տնտեսական աճի մոդելների ընդհանուր բնութագրերը:

- Տնտեսական աճի էնդոգեն (ներդրումներ մարդկային կապիտալում) և էկզոգեն տեսություններ (տեխնոլոգիական առաջընթաց): Էնդոգեն մոդելներում փորձ է կատարվում բացատրել արտադրականության աճի պատճառները: Այսինքն, տնտեսական աճի էնդոգեն մոդելներում A գործակիցը էնդոգեն փոփոխականն է:
- **Ռոմեր՝Կոբբ-Դուգլասի ֆունկցիայում** հեղինակն առանձնացնում է մարդկային կապիտալ աշխատուժից, աշխատուժը միայն ֆիզիկական ախչատանք կատարողն է, մարդկային կապիտալը լինում է մրցակցային (առարկայանում է մարդկային կապիտալում) և ոչ մրցակցային (տեխնոլոգիական բաղադրիչ)
- **MRW'** մարդկային կապիտալը, որպես փոփոխուն գործոն ներառվում է արտադրական ֆունկցիայում: MRW մոդելում մարդկային կապիտալ ասելով հասկացվում է գիտելիքի պաշարը, հմտությունները, փորձն ու մասնագիտական որակները, որոնք կուտակվել են ուսման ընթացքում: Արտադրական ֆունկցիան ունենում է այսպիսի տեսք. $Y = A K^{\alpha} L^{\beta} N^{\gamma}$
- **Թինբերգեն**'ներմուծեց ժամանակի և բնական ռեսուլտատի գործոնները Կոբ-Դուգլասի արտադրական ֆունկցիայի մեջ:

$$Y(t) = A(t) f[K^{\alpha}(t), L^{\beta}(t), N^{\gamma}(t)],$$

Այս մոդելների կարևոր հետևողական այն է, որ մարդկային կապիտալում ներդրումները թույլ են տալիս ապահովել կայուն տնտեսական աճ:

Պետությունը խթանելով խնայողությունները, կարող է նպաստել մարդկային և ֆիզիկական կապիտալի կուտակմանը:

- 10. (10) Հելքրայտի ինդուստրիալ հասարակության տեսությունը և Գ.**
Մյուրդալի տնտեսական աճի տեսությունը:

Հելքրայտի ինդուստրիալ հասարակության տեսությունը

- Գյուղատնտեսությունից և արհեստագործությունից անցում է կատարվում արդյունաբերական հասարակության՝ պայմանավորված գիտատեխնիկական առաջընթացով, կրթությամբ, զանգվածային սպառմամբ
- Սոցիալական դասերի փոփոխություն՝ հողատեր, բանվորից դեպի տեխնոլոգատ դասակարգ՝ տեխնիկ, ինժեներ, մենեջեր
- Տեխնոլոգիական հասարակությունը** պատասխանառու է արտադրության պլանավորման, կազմակերպման, ուղղորդման համար
- Սպառողները պասիվ են, նրանց նախասիրությունները ձևավորվում են գովազդի և քարոզչության միջոցով
- Ավանդական առաջարկի և պահանջարկի տեսությունները ակտուալ չեն
- Գները և արտադրությունը որոշվում են խոշոր կորպորացիաների կողմից

Համեմատության ասպեկտ	Ծովայական համակարգ	Արդյունաբերական համակարգ
Իշխանության սուբյեկտ	Սեփականատեր	տեխնոլոգական գովազդը
Արտադրության գլխավոր գործոն	Կապիտալ	գիտելիք
Որոշումների ընդունում	Անհատական	խմբային
Առաջնային խավ	Բանկիրներ, ֆինանսիսներ	Գիտնականներ

Մյուրդալի տեսություն

- Տնտեսական աճը **կուպակային** գործընթաց է, որում տարբեր գործոններ՝ ներդրումներ, տեխնոլոգիա, կրթություն, փոխազդում են միմյանց վրա
- Տնտեսական աճը երկարաժամկետ գործընթաց է և կախված է **գործոնների միջև կապերից**
- Կարևոր է կառավարության դերը
- Անհավասար զարգացման խնդիր, զարգացածները ավելի են զարգանում, հետամնացները՝ ավելի հետ մնում
- Տեսությունը բացատրում է տարբեր երկրների զարգացման մակարդակների տարբերության պատճառները

- Արտադրության բաշխման խնդիր
- Ներդրումների տարածաշրջանային տարածում
- Նոր կումուլյատիվ կետերի ստեղծում

11. (11) Տնտեսական զարգացման ծրագրերի ցուցանիշները:

https://minfin.am/hy/page/petakan_mijnazhamket_tsakhseri_tsragre/

ՄԺԾԾ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ՝

- << պետական մարմիններում մարդկային ռեսուրսների գծով առկա կարողությունների զարգացմանն ուղղված միջոցառումների ծրագիրը
- պետական մարմինների գործունեության արդյունավետության,
- նպատակառուղղվածության և հասցեականության մակարդակի բարձրացման
- տարածքային ամբողջականություն
- Ենթակառուցվածքների բարեկարգում

Ծախսեր՝

- հանրային ծառայություններ
- պաշտպանություն
- հասարակական կարգ, անվտանգություն
- տնտեսական հարաբերություններ

Ցուցանիշներ՝

- գնաճ (+/- 1.5)
- փոխարժեք (արժեզրկում ամենաշատը՝ 4%)
- հարկային եկամուտներ
- իրական ՀՆԱ
- պետական պարտքի բեռ
- ոլորտային ցուցանիշներ
- դեֆյատոր
- ընթացիկ հաշիվ
- բյուջեի դեֆիցիտ

12. (12) Կայուն համաչափ և ներառական աճի հայեցակարգերը:
Վերլուծության նախադրյալները:

13. (13) Իրական տնտեսական պարբերաշրջանի տեսությունը:

- Իրական հատվածում տեղի ունեցող ցնցումների հետևանքով առաջացող պարբերաշրջանները
- Աշխատանքի շուկա (հարկային քաղաքականություն)
- Գիտատեխնիկական առաջընթաց
- Առանց պետական միջամտության պարագայում

14. (14) IS-LM-BP

15. (15) Վճարային հաշվեկշռի կարգավորման հիմնախնդիրները, վճարային հաշվեկշռի կարգավորման մակրոտնտեսական մոդելները:

SՊԿ, էջ 577, wikipedia, IS-LM-BP

Վճարային հաշվեկշռի վիճակագրությունը համակարգված տեսքով ներկայացնում է տվյալ **Երկրի և մնացյալ աշխարհի միջև** որոշ ժամանակաշրջանի ընթացքում (եռամսյակ, տարի) կատարված **դրամական գործարքները**:

- Ընթացիկ հաշիվ
  - Արտահանում-ներմուծում
  - Եկամուտներ արտասահմանից-Եկամուտների դեպի արտասահման
- Կապիտալի հաշիվ
  - Պետական պահուատներ
  - Տրանսֆերտներ ոեզիդենտների և ոչ ոեզիդենտների միջև
  - Փոխառություններ
  - Ներդրումներ
- Ֆինանսական հաշիվ
  - Վարկեր
  - Արժույթի առքուվաճառք
  - ոեզիդենտների ֆինանսական պահանջներ ոչ ոեզիդենտների նկատմամբ - ոեզիդենտների պարտավորություններ ոչ ոեզիդենտների նկատմամբ
  - պորտֆելային ներդրումներ

$$\text{ընթացիկ հաշվի մնացորդ} + \text{կապիտալի հաշվի մնացորդ} - \text{ֆինանսական հաշվի մնացորդ} + \text{զուտ սիալներ} = 0$$

պետական կարգավորման միջոցներ՝

- արժույթի արժեզրկում
- արժութային սահմանափակում
- հարկային քաղաքականություն

- արտաքին առևտրի քաղաքականություն

16. Փոխանակային կուրսերը և դրանց վրա ազդող գործոնները: Փոխարժեքի ռեժիմները:

Փոխանակային կուրսի երկու տեսակ՝

- Անվանական
- Իրական (նոյն հատկանիշներով ապրանքների գների հարաբերակցությունը)

Իրական փոխանակային կուրսի վրա ազդում են երկու հիմնական գործոն

- Վճարային հաշվեկշռի ընթացիկ հաշվի մնացորդը (արտահանումը բարձրանում է, արտադույթի առաջարկն ավելանում է, դրամը արժևորվում է, թանկանում են մեր երկրի ապրանքները, զուտ արտահանումը նվազում է)
- Կապիտալի շարժի մնացորդ (S - I): Եթե մնացորդը նվազում է, փոխանակային կուրսը բարձրանում է, զուտ արտահանումը թուլանում

Փոխարժեքի ռեժիմները՝

- Ֆիքսված
  - Ֆիքսում մեկ այլ արժույթի նկատմամբ
  - Արտարժույթի՝ որպես օրինական վճարման միջոց սահմանում
  - Ֆիքսում արժութային զամբյուրի նկատմամբ՝ SDR
- Անցումային (սահմանափակ ճկուն)
  - Ֆիքսում որոշակի միջակայքում
  - Միասնական քաղաքականությամբ՝ Եվրամիության նման
- Լողացող
  - Կանոնավոր՝ որևէ տնտեսական ցուցանիշի փոփոխություններին համապատասխան՝ օրինակ՝ ինֆյացիայի

Անկախ լողացող

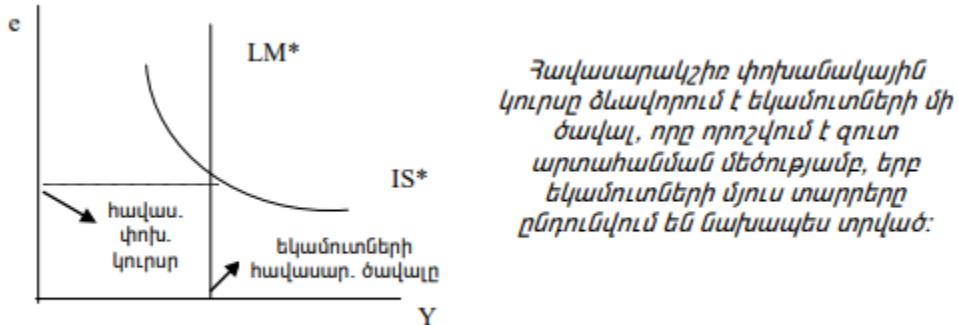
17. (17) Տնտեսական քաղաքականության ազդեցությունը փոքր բաց տնտեսության վրա:

18. (18) Փոքր բաց տնտեսությունը կարճ ժամկետում:

19. (17, 18, 19) Տնտեսական քաղաքականության ազդեցության գնահատումը հաստատագրված և լողացող փոխանակային կուրսերի դեպքում Մանդել-Ֆլեմինգի մոդելի միջոցով:

Մոդելի հավասարումներն են՝

- Ամբողջական պահանջարկ՝ $Y = C(Y-T) + I(r) + G + NX(e) \rightarrow IS$
- Փողի իրական պաշար՝ $M/P = L(y, r) \rightarrow LM$
- Տոկոսադրույթ՝ $r=r^*$

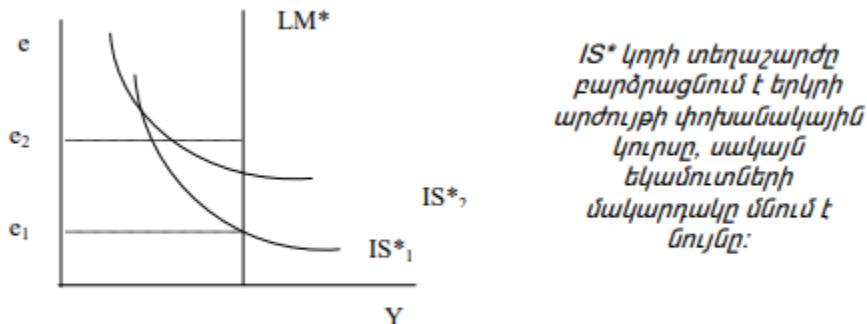
Նկ.16.2. Սամուել-Ֆլեմինգի մոդելը Y - ու գրաֆիկի վրա

LM կորը կախված չէ փոխանակային կուրսից

NX -ը փոխանակային կուրսից հակառակ կախվածության մեջ է

Լողացող փոխականակային կուրսի քաղաքականությունները

- $\angle p p$

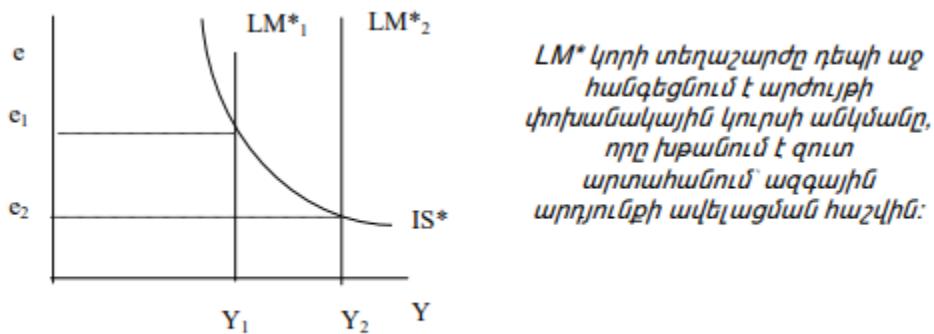

Նկ. 16.3. Խրանող հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը

$G+ \rightarrow Y+ \rightarrow e+ \rightarrow NX- \rightarrow Y-$

Լողացող ռեժիմում խթանող հրձ-ն եկամուտների մակարդակը չի փոխում, միայն բարձրացնում է փոխանակային կուրսը

- γp

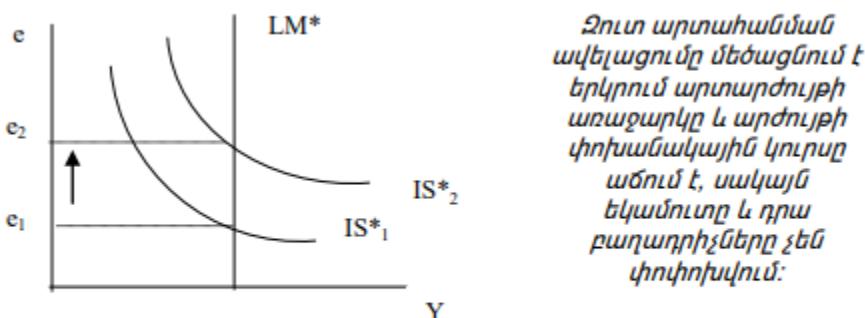
LM* կորի տեղաշարժը դեպի աջ հանգեցնում է արժույթի փոխանակային կուրսի անկմանը, որը խթանում է զուտ արտահանում՝ ազգային արդյունքի ավելացման հաշվին:

Նկ. 16.4. Խթանող դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը

$M+ \rightarrow$ դրամը արժեզրկվում է $\rightarrow e- \rightarrow NX+ \rightarrow Y+$

- Արտաքին առևտրային քաղաքականություն**

Ներմուծման կաշկանդում քանակական կամ դրևականութեանկյունից, բարձր մաքսավճարներ ներմուծման դրևանկյունից

Զուտ արտահանման ավելացումը մեծացնում է երկրում արտադրույթի առաջարկը և արժույթի փոխանակային կուրսը աճում է, սակայն եկամուտը և դրա բաղադրիչները չեն փոփոխվում:

Նկ. 16.5. Արտաքին առևտրային քաղաքականության ազդեցությունը «լողացող» փոխանակային կուրսի դեպքում

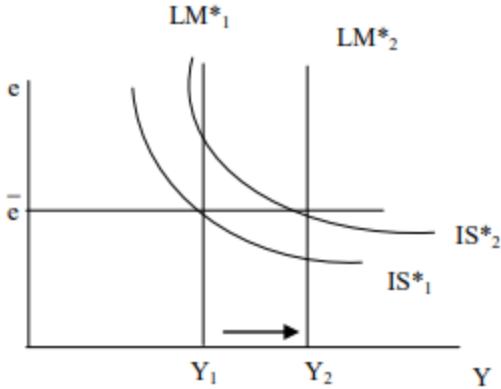
Import- $\rightarrow NX+ \rightarrow$ արտադրույթը լցվում է մեր շուկա $\rightarrow Y+ \rightarrow e+ \rightarrow NX- \rightarrow Y-$

Արդյունքում եկամուտները մնում են նույնը, փոխանակային կուրսը բարձրանում է

Ֆիքսված փոխարժեքի ռեժիմ

ԿԲ-ն պարտավորվում է ֆիքսված գնով գնել և վաճառել արտադրույթ, այսինքն՝ պետք է ունենա դրամի և արտադրույթի պաշարներ

- **ՀՔՔ**

Երբ IS^* , կորը ընդունում է IS^*_2
կորի դիրքը, ապա ԿԲ-ն
հաստատագրված
փոխանակային կուրսը պահելու
համար ավելացնում է փողի
զանգվածը, և LM^* , կորը
ընդունում է LM_2^* կորի դիրքը,
որի ազդեցությամբ Y_1 ը
ընդունում է Y_2 -ի դիրքը:

Նկ. 16.6. Խթանող հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը
հաստատագրված կուրսի պայմաններում

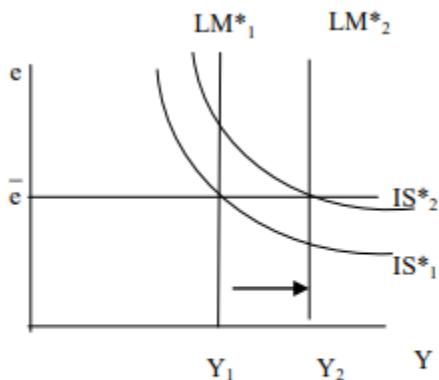
$G+ \rightarrow IS+ \rightarrow e+ \rightarrow$ ԿԲ-ն դրամ է լցնում շուկա $\rightarrow M+ \rightarrow LM+$

- **Դվար**

$M+ \rightarrow LM+ \rightarrow e- \rightarrow$ ԿԲ-ից կակսեն էժան դոլար գնել այնքան, այլ կերայ ասած դրամն
այնքան կլցվի ԿԲ պաշարներ, որ կուրսը վերադառնա իր հաստատագրված
մակարդակին $\rightarrow M- \rightarrow LM-$

Արդյունքում դվար-ն չի ազդում զուտ արտահանման ու եկամուտների ավելացման
վրա, այլ հարստացնում է սպեկուլյանտներին

- **Արտաքին առևտուրի քաղաքականություն**

Երբ IS^* , կորը ընդունում է IS^*_2
կորի դիրքը, երկրի արժույթի
փոխանակային կուրսը խիստ
աճում է, որի համար ԿԲ-ն
ավելացնում է փողի զանգվածը,
և LM^* , կորը ընդունում է LM_2^*
կորի դիրքը: Դրա հետևանքով
եկամուտները Y_1 -ից դառնում
են Y_2 :

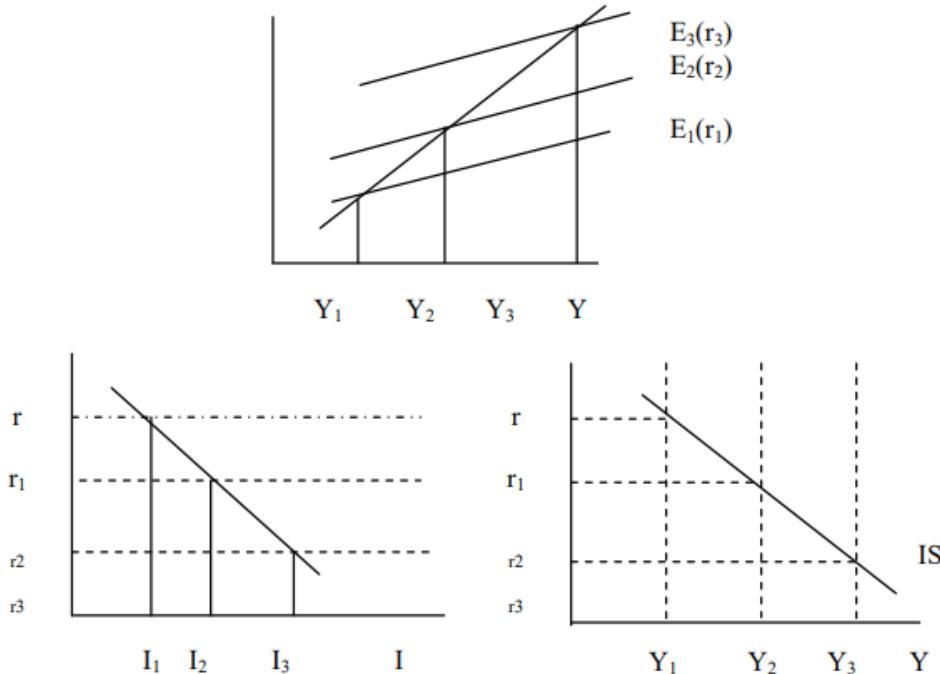
Նկ. 16.7. Արտաքին առևտուրային քաղաքականության ազդեցությունը
հաստատագրված փոխանակային կուրսի պայմաններում

Import- $\rightarrow NX+ \rightarrow IS+ \rightarrow e+ \rightarrow$ ԿԲ-ն ավելացնում է փողի զանգվածը $\rightarrow M+ \rightarrow LM+$
 $\rightarrow Y+$

20.(20) IS-LM მოქტელი ირავნა ამონიუმალიან აუახანდოვრები თხის მიზანისთვის.

Հավասարակշռության մեխանիզմը ապրանքների և ծառայությունների շուկայում: IS կորը:

- Ապրանքների շուկայում հավասարակշված տոկոսադրույթը
  - IS կորի յուրաքանչյուր կետ ներկայացնում է՝ տոկոսադրույթի յուրաքանչյուր մակարդակին որքան եկամտի ծավալ է համապատասխանում:
  - Գրաֆիկը ստացվում է քեյնսյան խաչը և ներդրումների ֆունկցիան համադրելու միջոցով:
  - IS կորի թեքությունը կախված է տոկոսադրույթի նկատմամբ ներդրումների զգայունությունից

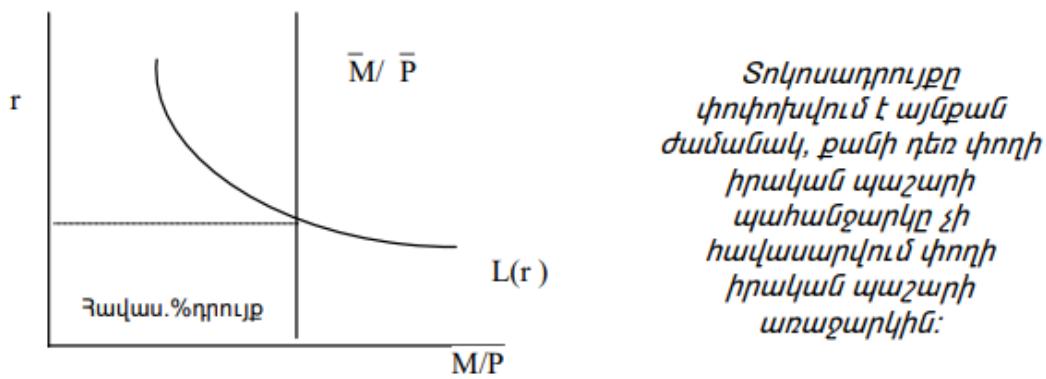
- Խթանող հբք դեպքերում՝

21. (21) Հավասարակշռության մեխանիզմը փողի շուկայում: LM կորը:

- Փողի շուկայում հավասարակշված տոկոսադրույթը
- LM-ը ցուց է տալիս տոկոսադրույթի և եկամտի կապը փողի շուկայում
- LM կորի յուրաքանչյուր կետ ներկայացնում է տոկոսադրույթի և եկամտի այնպիսի համադրություն, որի պայմաններում կարճաժամկետում հավասարակշռություն է հաստատվում փողի շուկայում:
- Իրացվելիության նախընտրելիության տեսություն, ըստ որի՝ տնտեսվարողը պետք է որոշի պահել կանխիկ փող՝ դրա պահպանման ծախսերը

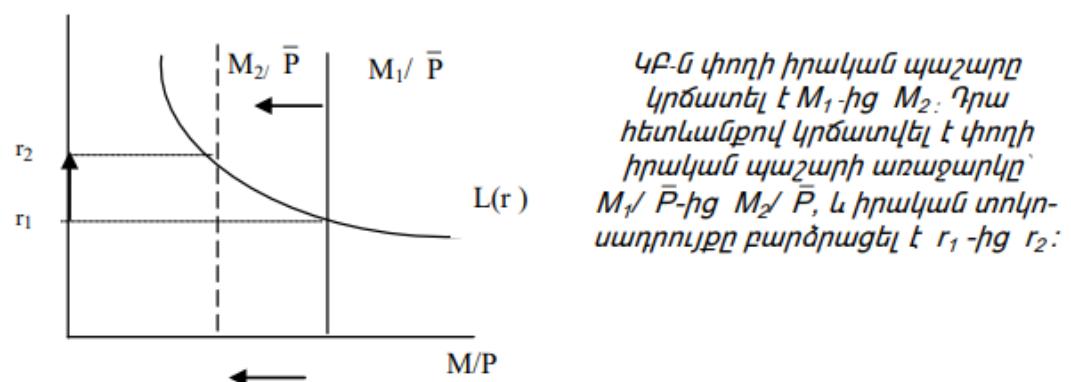
(տոկոսադրույթը) հաշվի առնելով, թե ձեռք բերի տոկոսային եկամուտ բերող ակտիվներ:

- Փողի շուկայում առաջարկը կարճաժամկետում ուղղահայաց է՝ կախված չէ տոկոսադրույթից, քանզի որոշվում է ԿԲ կողմից:
- Շուկան հավասարակշվում է տոկոսադրույթի փոփոխություններով. Եթե այն շատ բարձր է, իրական փողի պաշար ունեցողները ձգտում են այն փոխարինել տոկոսաբեր փոխառություններով կամ ավանդով, իսկ վարկատուները՝ նվազեցնում են տոկոսադրույթը:
- Փողի առաջարկի ավելացումը նվազեցնում է տոկոսադրույթը և հակառակը

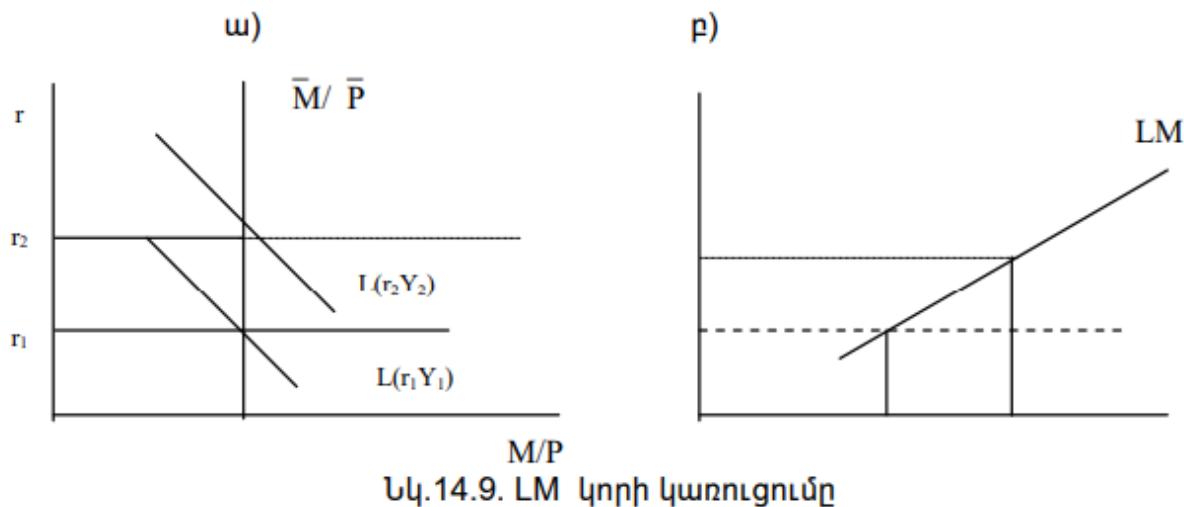
Ակ. 14.7. Իրացվելիության նախընտրելիության տեսությունը

- Եթե ԿԲ-ն կրճատում է փողի առաջարկը

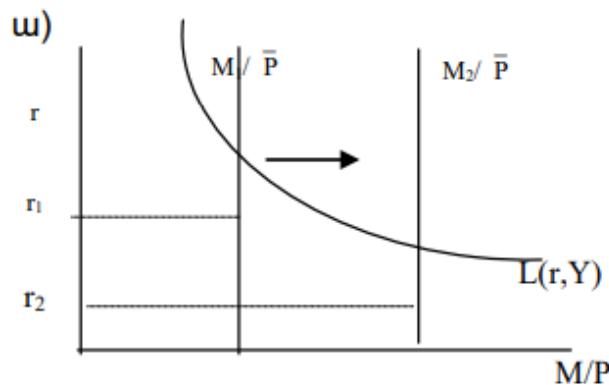
Ակ. 14.8. Փողի իրական պաշարի կրճատումը

- LM կորի կառուցումը

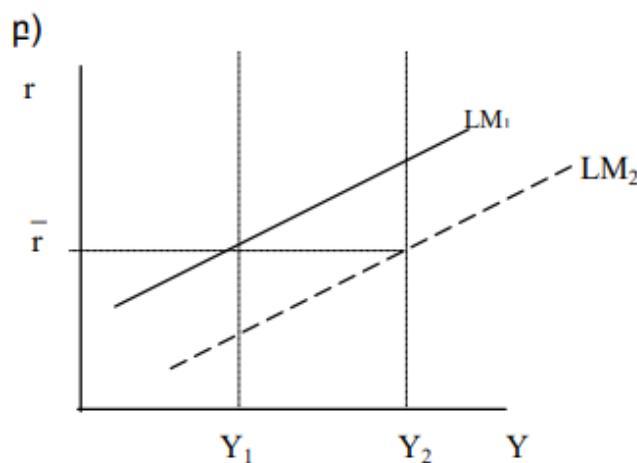

Նկ.14.9. LM կորի կառուցումը

- Իսթանող դվյան պարագայում փողի առաջարկն ավելանում է, տեղաշարժվում է աջ, տոկոսադրույթը՝ իջնում

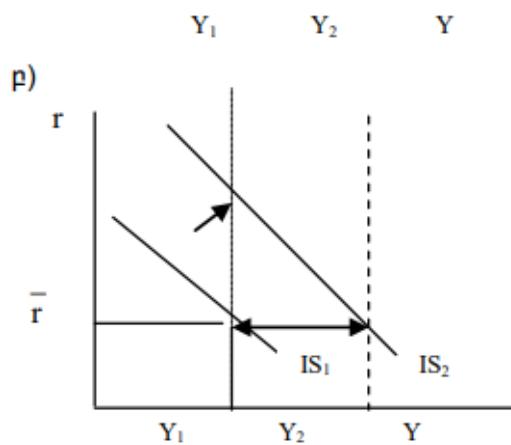

ա) Գրաֆիկում փողի առաջարկի ավելացումը M_1 -ից մինչև M_2 իջեցրել է իրական հավասարակշռված տոկոսադրույթը r_1 -ից մինչև r_2 :

բ) Գրաֆիկում իրական տոկոսադրույթի իջեցումը արտահայտվել է LM կորի տեղաշարժով աջ-ներքև, որը նշանակում է՝ անփոփոխ տոկոսադրույթի պայմաններում եկամտի մակարդակի բարձրացում:

Նկ. 14.10. Դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը LM կորի վրա

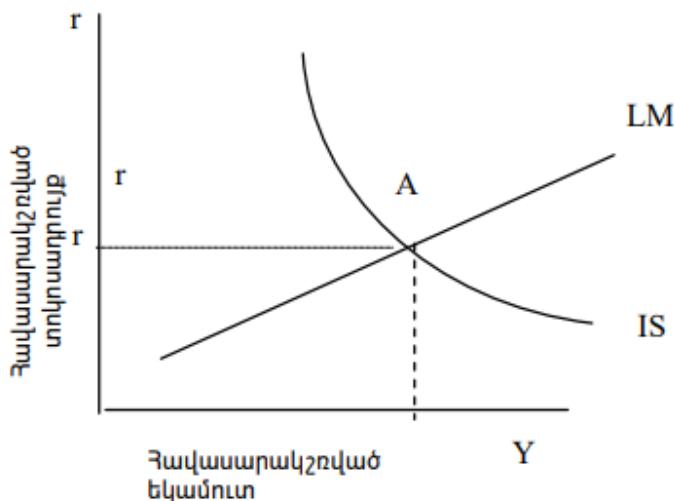
բ) Գծագրում անփոփոխ տոկոսադրույթի (r) պայմաններում IS կորը տեղաշարժվել է $\frac{\Delta G}{1 - MPC}$ չափով, երբ հավասարակշռված եկամտի մակարդակը ավելացել է ապրանքների շուկայում իրականացվող խթանող քաղաքականության արդյունքում:

Նկ. 14.6. IS կորի տեղաշարժը

- Եթե պետական ծախսերն են ավելանում
- $$\frac{\Delta G}{1 - MPC}$$
- Եթե հարկերն են ավելանում
- $$\frac{\Delta TxMPC}{1 - MPC}$$

22.(22) Կարճաժամկետ հավասարակշռության մեխանիզմը՝ IS-LM մոդելը:

- Մոդելի միջոցով վերլուծվում են ապրանքների և փողի շուկաների հավասարակշռությունը կարճաժամկետում
- IS հավասարումը՝ $Y = C(Y-T) + I(r) + G$ (IS)
- $M/P = L(r, y)$ (LM)
- LM հավասարումը՝

Ա կետում պլանավորված ծախսերը հավասար են փաստացի ծախսերին, և հավասարակշռված է ապրանքների շուկան, միաժամանակ Ա կետում փողի իրական պարուժի պահանջարկը հավասար է փողի իրական պաշարի առաջարկին, և հավասարակշռված է փողի շուկան:

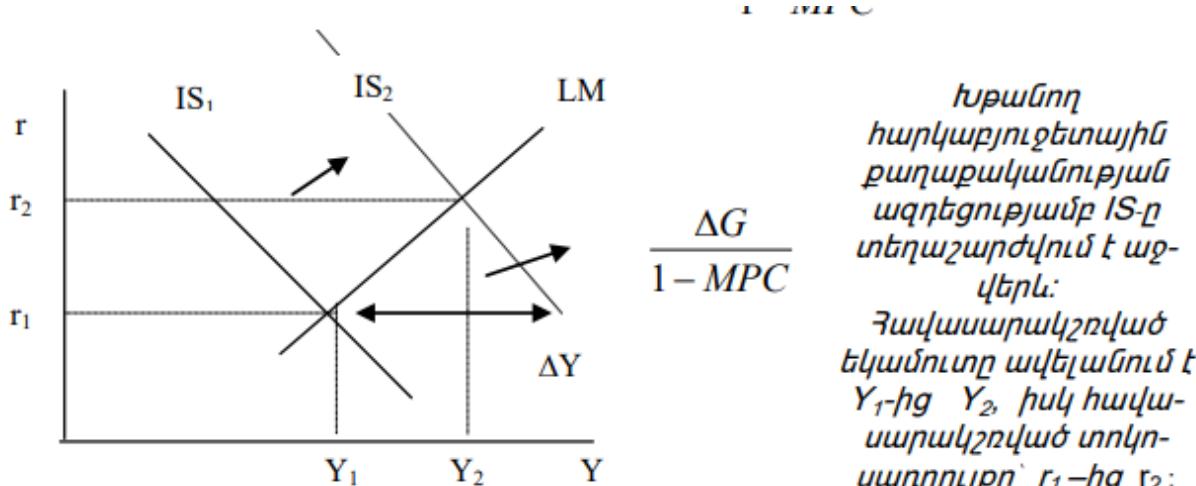
Նկ. 14.11. IS-LM մոդելը

- Ե՛վ ապրանքների, և՝ փողի շուկաների հավասարակշռությունը կախված է տոկոսադրույթից
- 23.(23) Հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունների ազեցությունը IS-LM-ի վրա: Անցումը կարճաժամկետ վերլուծություններից երկարաժամկետի:

Հարկաբյուջետային

- Պետական ծախսերի աճը առաջ է բերում եկամտի աճ
- Եկամտի աճը՝ փողի իրական պաշարի նկատմամբ պահանջարկի աճ
- Այս դեպքում տոկոսադրույթը պետք է բարձրանա, որ համապատասխանի փողի հաստատագրված առաջարկին
- Տոկոսադրույթի բարձրացումը բերում է ներդրումների կրճատման

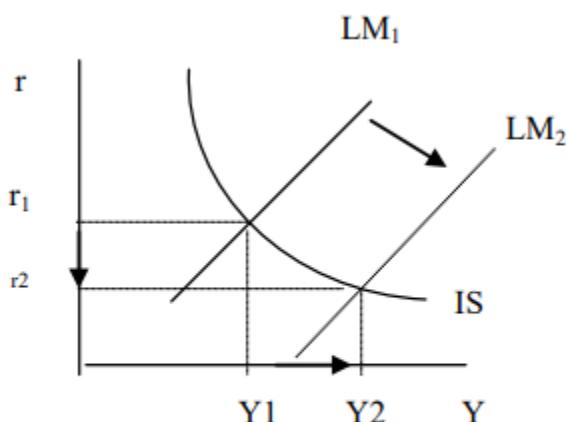
- Արդյունքում եկամուտներն ավելի քիչ են աճում քան
- Եթե LM լիներ հորիզոնական, կամեր նույն չափով

Ակ. 14.12. IS կողի տեղաշարժը IS-LM մոդելում

Դրամավարկային

- Փողի առաջարկի ավելացմամբ ԿԲ-ն խթանում է
- Փողի առաջարկի ավելացումը հանգեցնում է տոկոսադրույթի իջեցման՝ համաձայն իրացվելիության տեսության
- Տոկոսադրույթի անկումը հանգեցնում է ներդրումների ավելացման, այդպիսով նաև՝ եկամուտների ավելացման

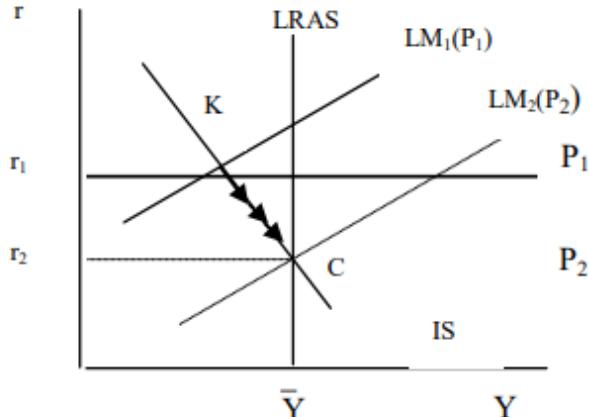

*Ավելացնելով փողի առաջարկը
երկրում, պետությունը, անփոփոխ
գների պայմաններում, առաջ է
բերում փողի իրական պաշարի
առաջարկի ավելացումը. LM-ը
տեղաշարժվում է աջ-ներք և
եկամուտը ավելանում է Y_1 -ից Y_2 ,
տոկոսադրույթը իջնում է r_1 -ից r_2 ։*

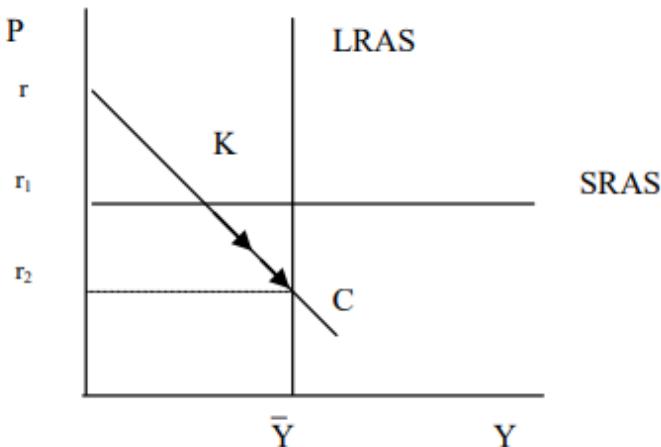
Ակ. 14.13. LM կողի տեղաշարժը դրամավարկային քաղաքականության
արդյունքում

Հավասարակշռությունը կարճաժամկետում և երկարաժամկետում

ա) IS-LM մոդելը

բ) AD-AS մոդելը

Ակ. 14.16. Հավասարակշռությունը կարծ և երկար ժամկետում

24.(24) Տնտեսական տատանումների հիմնախնդիրը և դրա ներկայացումը դասական և քեյնսյան դպրոցների ներկայացուցիչների կողմից:

Փուլերը՝

- Պիկ
- Անկում
- Դեպրեսիա
- Վերելք

ոչ միայն գործարար պարբերաշրջանային տատանումներ, այլև սեզոնային, օրինակ՝ գյուղատնտեսություն

Տեսությունները՝

- թերսպառման
- կապիտալի գերկուտակման
- ազդակատարածողական
- դրամավարկային
- հոգեբանական
- ներուժային ՀՆԱ-ի տատանումներ

Առավաղ և հավակ

Արագացուցչի և բազմարկչի էֆֆեկտներ

$$C_t = \underline{C} + MPC Y_{t-1},$$

$$I_t = I + V(Y_{t-1} - Y_{t-2}),$$

$$Y_t = A + MPC Y_{t-1} + V(Y_{t-1} - Y_{t-2}),$$

Դասականների կարծիքով տնտեսական տատանումների հիմքում ընկած են արտածին ազդեցությունները, քանզի տնտեսությունը ներքուատ կայուն է:

Քեյնսականների կարծիքով տնտեսությունը ներքուատ կայուն չէ և կարող են ներծին պատճառներ լինել տատանումների հիմքում, իենց օրինակ պետական միջամտության հետևանքով

25.(25) Տնտեսական ցիկլերի տեսությունները և մոդելները:

Տեսությունները

- Թերսպառման տեսություն (աշխատավարձերի մասնաբաժնի նվազման հետևանքով $AD < AS$)
- Կապիտալի գերկուտակման տեսություն՝ $AS > AD$
- Մարքսիստական տեսության համաձայն արտադրության հասարակական բնույթի և յուրացման մասնավոր ծների միջև հակասությունն է պատճառը
- Քեյնսյան տեսություն՝ խնայողությունների ավելցուկը և ներդրումների անբավարությունը
- Հոգեբանական տեսություն՝ բնակչության լավատեսական կամ վատատեսական վարքագիծ
- Քաղաքական գործարար միջավայրի տեսություն՝ ընտրություններով պայմանավորված

- Հավասարակշռված տնտ. պարբերաշրջանի տեսություն՝ ներուժային ՀՆԱ տատանումներով՝ արտադրողականության շոկային փոփոխությունները
- Ազդակատարածողական տեսություն՝ ամեն ինչ ինպուսներով է պայմանավորված՝ այդ թվում նաև արտաքին, որոնք միշտ կան

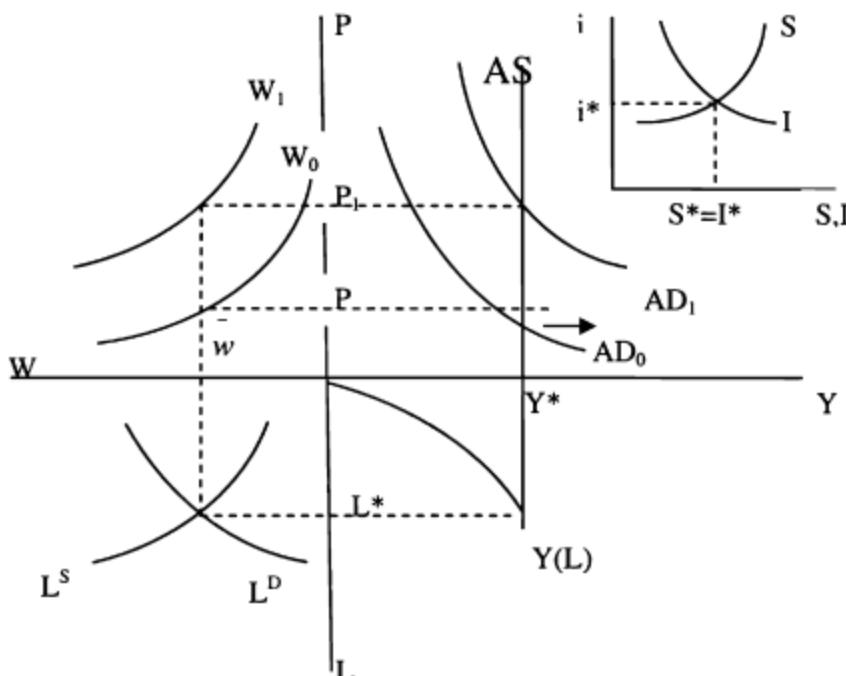
Մոդելները

- Մոդելների տարբերության հիմքում բազմարկչի և արագացուցչի էֆֆեկտներն են
- Բազմարկիչը նկարագրում է ներդրումների արդյունքում եկամուտների բազմակի անգամ աճի էֆֆեկտը
- Արագացուցիչը նկարագրում է եկամուտի ավելացման հաշվին ներդրումների աճ $I_t = I + V(Y_{t-1} - Y_{t-2})$,
- Սպառմանը $C_t = \underline{C} + MPC Y_{t-1}$, գումարելով ներդրումները՝ կստանանք՝
 $Y_t = A + MPC Y_{t-1} + V(Y_{t-1} - Y_{t-2})$,
- Կախված MPC-ից և V-ից առաջանում են պարբերաշրջանների մի քանի տարբերակներ՝
  - Եթե երկուան էլ 0.5-1 միջակայքում են, կառաջանան հանգչող տատանումներ և ի վերջո կհաստատվի հավասարակշռում
  - Եթե $V > 1$ և MPC-ն գտնվում է 0.5-1 միջակայքում (իիմնական դեպք), Պայթյուն տատանումներ են, բայց գործնականում պայթյունի նման տատանումներ չեն լինում «առաստաղի»՝ առաջարկի և «հատակի»՝ պահանջարկի սահմանափակումների պատճառով: Դրանք առաջանում են հակառակ դինամիկա՝ **ճոճանակի էֆֆեկտ**
  - Եթե $V=1$, ապա՝ չհանգչող տատանումներ

26.(26) Դասական մոդելի կիրառմամբ ընդհանուր տնտեսական հավասարակշռության հաստատման մեխանիզմի վերլուծությունը:

- Առաջարկն է ծնում պահանջարկ
- Կատարյալ մրցակցություն
- Տնտեսությունն ինքնակարգավորվող է տոկոսադրույթի, աշխատավարձերի և ապրանքների գների ճկունության հաշվին
- Դասական դիխոտոմիա՝ իրական և փողային հատվածներ. հատվածները միմյանց հետ փոխկապակցված չեն
- Լրիվ զբաղվածություն, գործազրկությունը՝ միայն բնական
- $S = I$ կարգավիճակում շուկայում հաստատվում է հավասարակշռություն
- Եթե $S > I$, տոկոսադրույթը նվազում է, ինայողությունները՝ նույնպես, ներդրումները աճում են ու հաստատվում է հավասարակշռություն

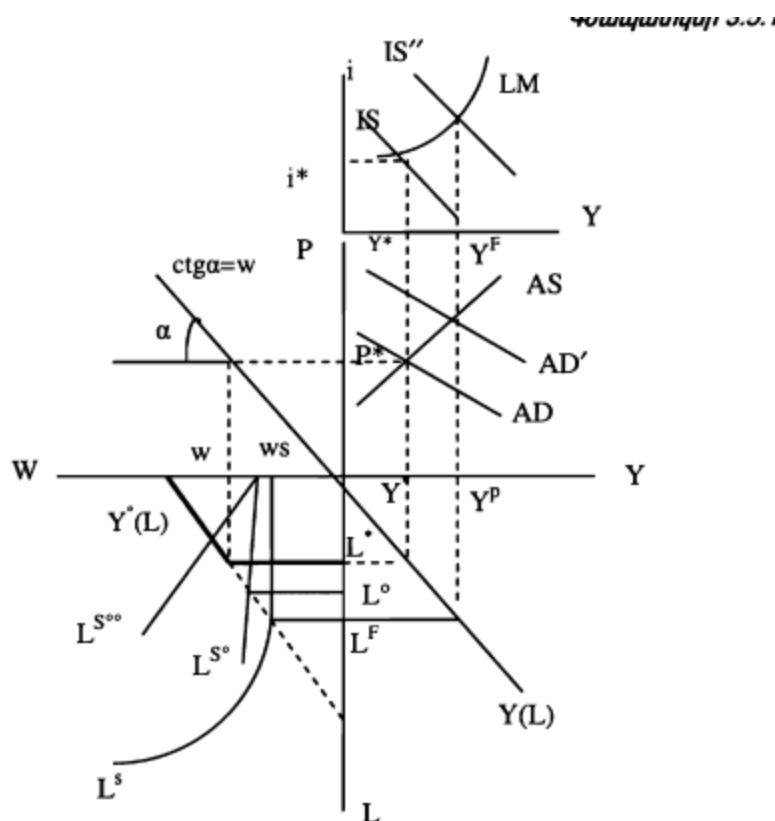
Գծապատկեր 3.4.1

Ընդհանուր տնտեսական հավասարակշռությունը դասական մոդելում

27.(27) Քեյնսյան մոդելի կիրառմամբ ընդհանուր տնտեսական հավասարակշռության հաստատման մեխանիզմի վերլուծությունը:

- Պահանջարկն է ծնում առաջարկ
- Գները և աշխատավարձը ճկուն չեն, միայն աճող բնույթ ունեն
- Արդյունավետ պահանջարկ
- Գները դառնում են ընդհանուր հավասարակշռության պարամետր
- Հավասարակշռություն հաստատվում է ոչ լրիվ գրաղվածության պայմաններում
- Տնտեսությունը չունի ավտոմատ կայունարարներ
- Պետությունը պետք է միջամտի իրք (ավելի արդյունավետ է) և դվյուներով
- Քեյնսյան խաչը, երբ պլանավորված և փաստացի ծախսերը հավասար են
- MPC, MPS

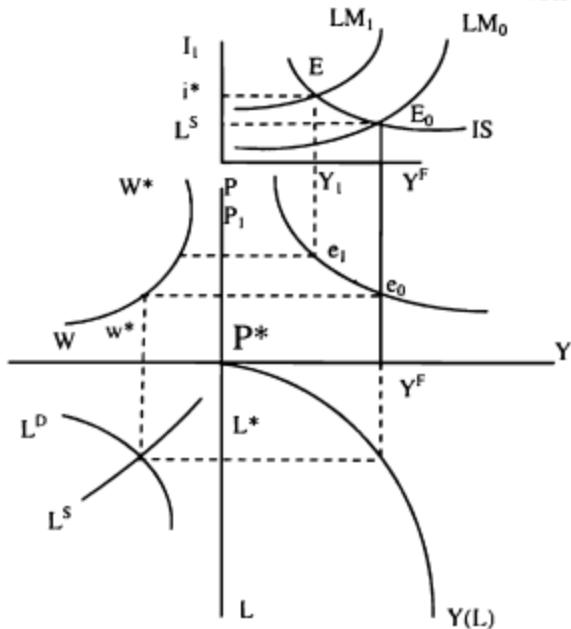

Ընդհանուր տնտեսական հավասարակշռությունը քեյնսյան մոդելում

- 28. (28) Սինթեզված մոդելի կիրառմամբ ընդհանուր տնտեսական հավասարակշռության հաստատման մեխանիզմի վերլուծությունը:**

Դասական	Քեյնսյան
AS-ը ուղարհայց է	Սպառումը, խնայողությունները, ներդրումները, AD-ն ունեն քեյնսյան մոդելի տեսք՝ կախված MPC, MPS-ից
Աշխատանքի շուկայում հավասարակշռություն հաստատվում է լրիվ գրաղվածության պայմաններում	Հաղթահարվում է դասական ռիխոտումիան

Գծապատկեր 3.6.1

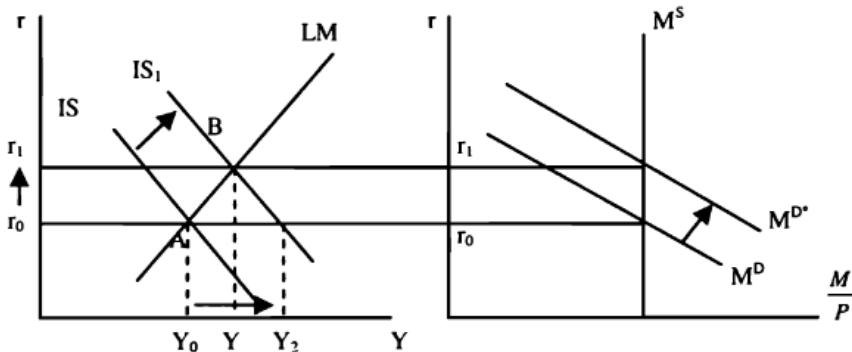

Ընդհանուր տնտեսական հավասարակշռության սինթեզված մոդելը

29.(29) IS-LM մոդելի դինամիկ վերլուծությունը և մակրոտնտեսական քաղաքականության ուղղությունների հարաբերական արդյունավետությունը տնտեսական հավասարակշռության մոդելում:

IS և LM կորերի հատման կետում ձևավորվում են տոկոսադրույթի և եկամուտի այնպիսի մակարդակներ, որոնց պայմաններում ապրանքների և փողի շուկաները գտնվում են հավասարակշռության վիճակում:

Կօապատկեր 3.

$G \uparrow \rightarrow Y \uparrow \rightarrow c \uparrow \rightarrow Y \uparrow \rightarrow M^0 \uparrow \rightarrow r \uparrow \rightarrow I \downarrow \text{ և } NX \downarrow Y \downarrow$

Դարկաբյուջետային խթանող քաղաքականություն

հարկաբյուջետային քաղաքականություն

- Իսթանող հարկաբյուջետային քաղաքականություն, «դուրսմղման էֆֆեկտ», իսթանող իբք ազդեցությունը ողջ մովսիպիկատորի չափով չի ավելացնում էկամուտները, քանի որ եկամտուտների աճի պարագայում առաջանում է փողի պահանջարկի աճ, որը բերում է տոկոսադրույթի աճի, դա էլ ներդրումների կրճատման:
- $$G+ \Rightarrow Y+ \Rightarrow C+ \Rightarrow Y+ \Rightarrow M_s+ \Rightarrow r+ \Rightarrow I- \Rightarrow Y-$$
- Իսթանող իբք արդյունավետությունը որոշվում է IS թեքությամբ՝ դուրսմղման էֆֆեկտի մեծությամբ՝ եթե այն ավելի փոքր է, քան արդյունքի ավելացումը, այն արդյունավետ է: Որքան I-ն զգայուն է ր-ի փոփոխությանը (որքան LM-ը պառկած է), այնքան իբք ազդեցությունը արդյունավետ է:
  - Իսթանող իբք-ն արդյունավետ է LM թեքությամբ: Որքան փողի առաջարկի ազդեցությունը դրա պահանջարկի միջոցով մեծ է տոկոսադրույթի վրա, այնքան LM-ը պառկած է:

Դրամավարկային քաղաքականություն

- Իսթանող դվյ
 $M_s \Rightarrow r- \Rightarrow I+ \Rightarrow Y+$

$$\mathbf{NX=q-mY\uparrow - nr\downarrow}$$

- Դվյ արդյունավետությունը կախված է եկամտի և տոկոսադրույթի փոփոխությունների չափերից, որոնց պատճառով
  - Մի կոմից $Y+ \Rightarrow NX-$ (կախված m -ի մեծությունից)
  - Մյուս կողմից $r- \Rightarrow NX+$ (կախված n -ի մեծությունից)

30. (30) IS-LM-BP մոդելը և տնտեսական քաղաքականության արտացոլումը այդ մոդելում:

Կապիտալի հոսունություն՝

- Կապարյալ (պառկած) (1)**
- Միջանկյալ (ոչ կապարյալ) (2)**
- Մորիլության բացակայություն

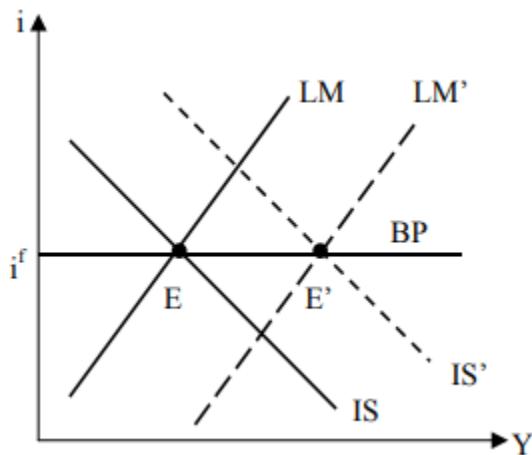
Փոխարժեքի ռեժիմներ՝

- Ֆիքսված
- Լողացող

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՀՈՍՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

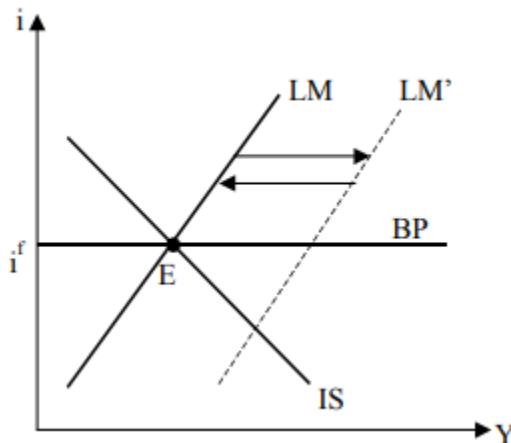
Ֆիքսված ռեժիմ:

- ՀբԾ

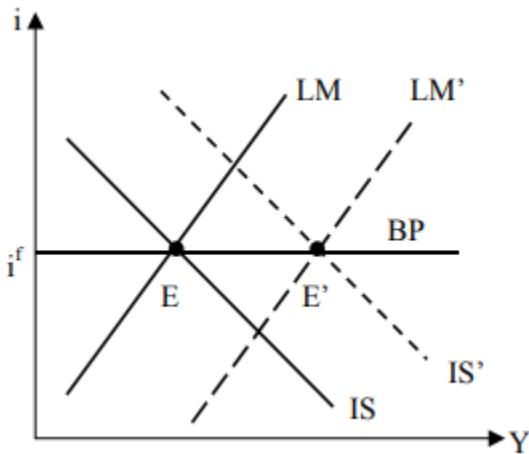
$G+ \Rightarrow Y+ \Rightarrow I > i^* \Rightarrow K+ \Rightarrow$ ԿԲ դոլար է հավաքում, գնում է ավելցուկային դոլարը
 $\Rightarrow M \Rightarrow LM+$

- ԴվԾ

$M+ \Rightarrow i < i^* \Rightarrow K- \Rightarrow$ ԿԲ-ն դոլար է լցնում շուկա, որ ծածկի վճարային հաշվեկշռի պակասությը $\Rightarrow M- \Rightarrow LM-$

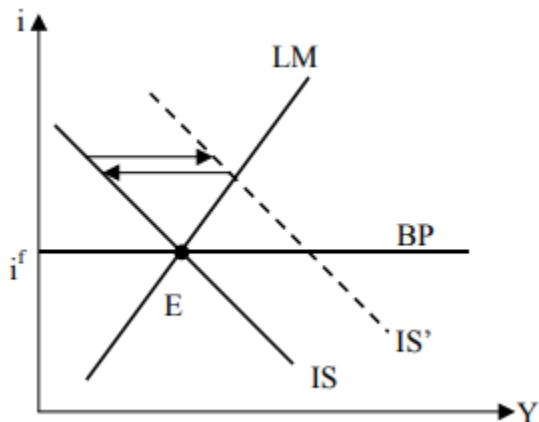
- Դևալվացիա

Անվանական և իրական փոխարժեքի արժեզրկում => $NX+ \Rightarrow IS+ \Rightarrow K+ \Rightarrow$ ԿԲ-ն դոլար է հավաքում շուկայից => $M+ \Rightarrow LM+$

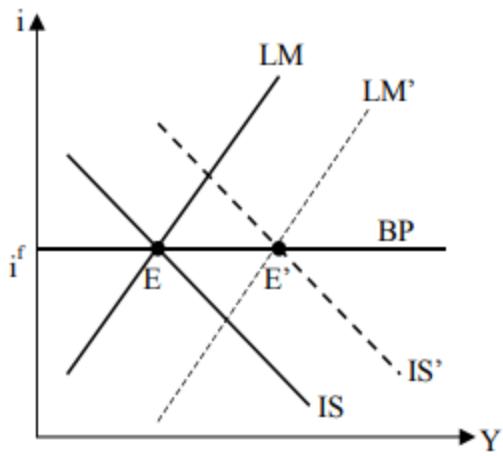
Լողացող ռեժիմ:

- ՀբԸ

$G+ \Rightarrow IS+ \Rightarrow i > i^* \Rightarrow K+ \Rightarrow$ dram+ => $NX- \Rightarrow IS-$

- ԴՎԸ

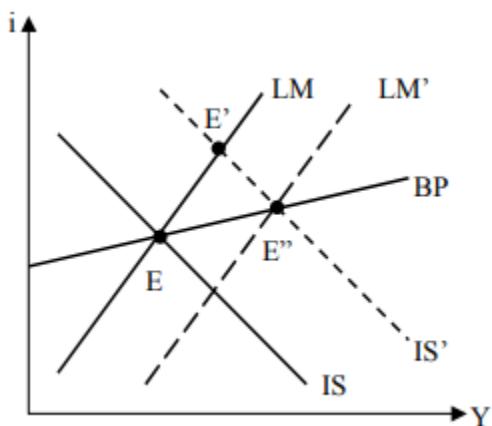
$M+ \Rightarrow LM+ \Rightarrow i < i^* \Rightarrow K- \Rightarrow \text{dram-} \Rightarrow NX+ \Rightarrow IS+$

ՈՉ ԿԱՏԱՐՅԱԼ ՀՈՍՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆիքսված

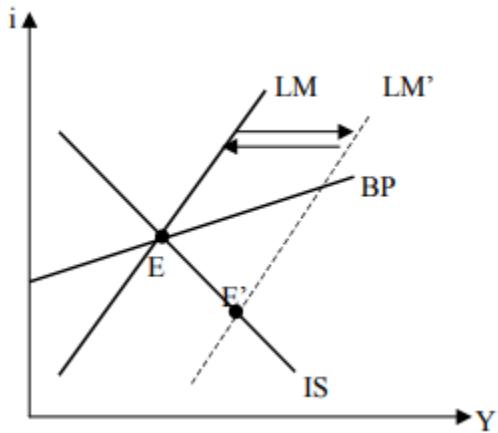
- ՀբԾ

$G+ \Rightarrow IS+ \Rightarrow i > i^*$ (Մյուս կողմից՝ $I-$ (դուրսմղման էֆֆեկտ)) $\Rightarrow K+ \Rightarrow$ ԿԲ-ն հավաքում է դոլարի ավելցումը $\Rightarrow M+ \Rightarrow LM+$ (BP թեքության պատճառով ավելի քիչ էֆեկտիվ է, քան բացարձակ մոբիլության պարագայում, ներքին տոկոսադրույթի աճը հանգեցնում է դուրսմղման էֆֆեկտի)

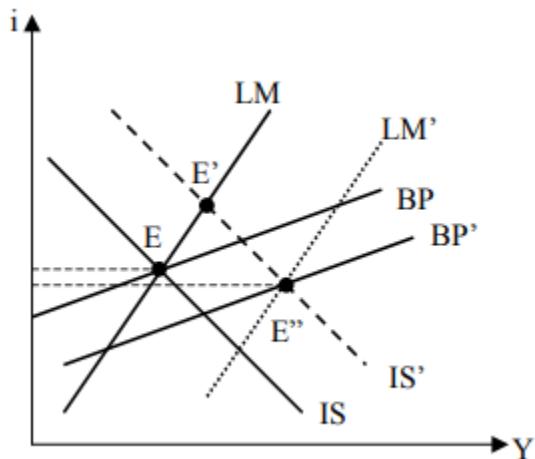
- ԴվԾ

$M+ \Rightarrow LM+ \Rightarrow i < i^* \Rightarrow K- \Rightarrow$ ԿԲ-ն դոլար է լցնում տնտեսություն $\Rightarrow M-$

- Դեպաշիա

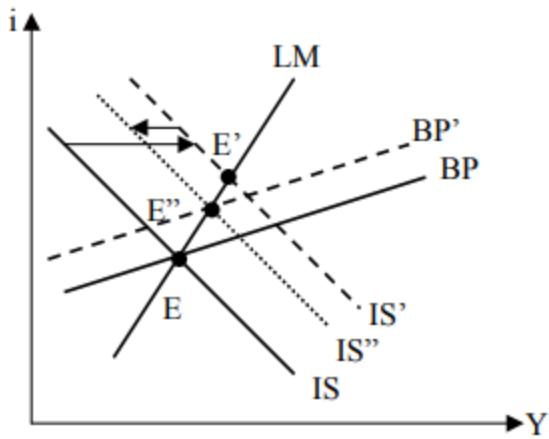
Իրական վիճակից -> $NX+ \Rightarrow IS+$ և $BP+ \Rightarrow i > i^* \Rightarrow K+ \Rightarrow$ ԿԲ-ն դուրս է
հավաքում $\Rightarrow M+ \Rightarrow LM+$

Լողացող:

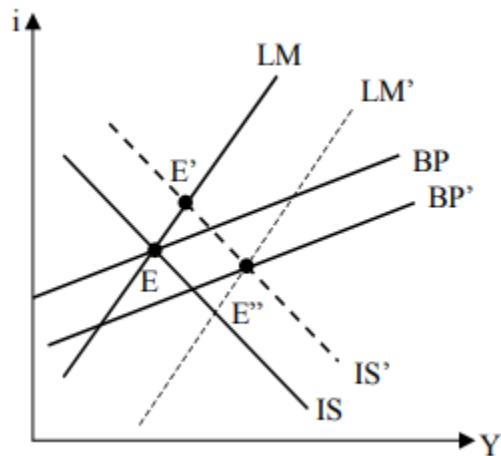
- ՀՊ

$G+ \Rightarrow IS+ \Rightarrow M_d+ \Rightarrow i+ \Rightarrow i > i^* \Rightarrow K+ \Rightarrow$ dram+ $\Rightarrow NX- \Rightarrow IS-$ և $BP-$

- Դվյակ

$M+ \Rightarrow LM+ \Rightarrow i < i^* \Rightarrow K- \Rightarrow \text{dram-} \Rightarrow NX+ \Rightarrow IS+ \& BP+$

31. (31) Պարզ և բարդ պների քեյնսյան մոդելները:

Քեյնսյան խաչում C, I, G փոփոխությունը բերում է եկամտի բազմարկչային էֆֆեկտով բարձրացման

$$\Delta Y / \Delta G = 1/1-MPC,$$

- Քեյնսյան պարզ բազմարկիչ
- Եթե t -ն սահմանային հարկադրույթն է, ապա $T = t \times Y$, ապա
պետական ծախսերի բազմարկիչը կլինի $\frac{1}{1-MPC(1-t)}$: ԵՎ ուրեմն որքան ցածր է պրոգրեսիվ հարկադրույթը, այնքան մեծ է բազմարկչի էֆֆեկտը
- Հարկերի բազմարկիչ՝ $MPC / 1-MPC$ |

- MPC/1-MPC(1-t):

- Հարկադրույթը հաշվի առած՝
- Բաց տնտեսություններում բազմարկչի էֆֆեկտն ավելի թույլ է՝ կախված ներմուծման նկատմամբ սահմանային հակվածությունից՝

NX գույտ արտահանման ֆունկցիան է, որտեղ ո-ը ներմուծման նկատմամբ սահմանային հակվածությունն է և հավասար է $m = \Delta M/\Delta Y$:

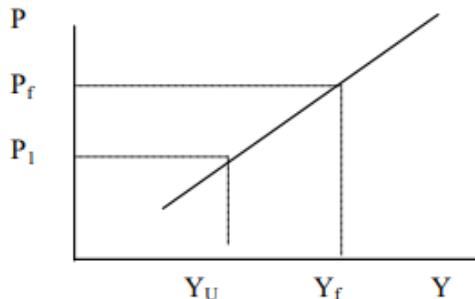
- Պետական ծախսերի բարդ բազմարկիչը բաց տնտեսություններում՝

1/1-MPC(1-t)+m:

- Հարկերի բազմարկչի ազդեցությունն ավելի թույլ է:

32.(32) Ամբողջական առաջարկի վերլուծությունը կոչտ աշխատավարձի մոդելի և աշխատողների սխալ պատկերացումների մոդելի միջոցով:

Ամբողջական առաջարկի կորի թեքության պակճառը

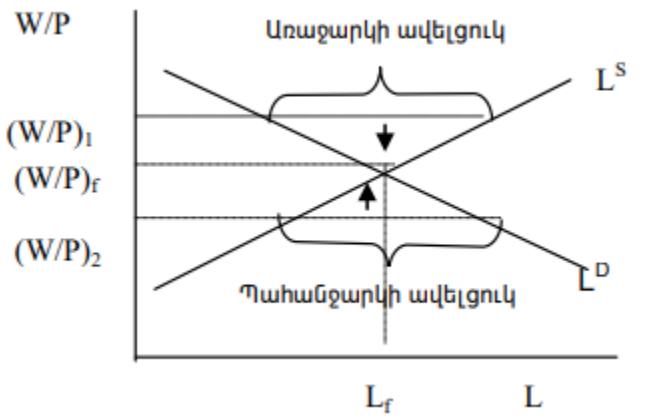
Կոշտ աշխատավարձի մոդել

- Կոշտ աշխատավարձի մոդել՝ ամբողջական առաջարկի կորի թեքության պատճառը աշխատավարձերի ոճ ճկուն լինելու մեջ է
- Գները սպասվածից բարձր են՝ անվանականը մնում է նույնը, իրական աշխատավարձը չի փոխվում, աշխատանքի պահանջարկն ավելանում է, վարձվում են շատ աշխատողներ, արտադրության ծավալն աճում է (Այսինքն՝ աշխատավարձի կայունության պայմաններում գնաճը նպաստում է արտադրության ծավալի աճին)

Աշխատողների սխալ պատկերացումների մոդել

- Իրական աշխատավարձը կախված է ինֆլյացիայից և գործազրկությունից
- Աշխատողները չեն կարողանում կանխատեսել գների սպասվող փոփոխությունները

- Ձեռնարկատերերը կարողանում են՝ վարձում ավելի շատ աշխատողներ՝ ապագայում արտադրության ծավալերը ընդլայնելու միտմամբ

33. (33) Ամբողջական առաջարկի վերլուծությունը անկատար տեղեկատվության մոդելի և ոչ ճկուն գների մոդելի միջոցով:

անկատար գեղեկագրվության մոդել

- Ա՛ աշխատողները, և՝ ձեռնարկատերերը սխալ են պատկերացնում գների մակարդակի հնարավոր փոփոխությունները
- Արտադրողը ուսումնասիրում է իր ապրանքի գները, սակայն լավ չի պատկերացնում իր արտադրանքի համեմատական գինը, այսինքն՝ իր ապրանքով որքան այլ սպառման ապրանքներ կարող է ձեռք բերել
- Զմտածելով, որ մնացած ապրանքների գները նույնպես բարձրանում են՝ մտածում է, որ իր արտադրանքի հարաբերական գինը բարձրացել է և ընդլայնում է արտադրությունը, ավելանում է առաջարկը:

ոչ ճկուն գների մոդել

- Ձեռնարկությունների գնագոյացման տեսակներ՝
  - Երկարատև հաստատուն գներ
  - Ճկուն գներ

Նախօրոք գներ սահմանող ձեռնրակությունները սահմանում են բարձր գին, որը ստիպում է մյուսներին ևս գները բարձրացնել՝ սպասվող բարձր գները հանգեցնում են իրական բարձր գների: Գների ընդհանուր մակարդակը կախված է ճկուն գներ ունեցող ձեռնարկությունների մասնաբաժնից:

34. (34) Կանխատեսման մեթոդները (ինտուիտիվ և ծևականացված մեթոդներ):

Կանխատեսման մեթոդները բաժանվում են 2 խմբի՝

Ինտուիտիվ կամ զգայական

- Երկու հիմնական խմբի
  - Փորձագիտական գնահատումներ
    - «Դելիքի մեթոդ» (Հարցաթերթիկով ստացված պատասխանների մոդա, մեդիանա)
    - «գաղափարների կոլեկտիվ գեներացիայի մեթոդ»
  - Տրամաբանական մոդելավորում
    - Պատմական նմանակման մեթոդ
    - Ապագայի սցենարի մեթոդ
- Առավել արդյունավետ են եթե ուսումնասիրվող ժամանակահատվածը տեղավորվում է երևոյթի վերարտադրման ժամանակահատվածում
- Երևոյթը չունի զարգացման հստակ օրինաչափություն

Չևականացված

- հիմնված են մաթեմոդելների կառուցման և հաշվարկների վրա
- տեսակները՝
  - մաթեմատիկական արտարկում՝ անցյալում և ներկայում դրսենորվող օրինաչափությունները տարածվում են ապագայի վրա
  - միագործոն ֆունկցիաներ
  - բազմագործոն ֆունկցիաներ
  - միջնյուղային հաշվեկշիռ

35.(35) Գործազրկության ցուցանիշները: Սպասման գործազրկություն:

Հավասարակշռությունը աշխատանքի շուկայում:

Աշխատուժ = զբաղվածներ + գործազրկություն

Գործազրկության բնական մակարդակը նախորդ և գալիք 10 տարիների գործազրկության միջինն է:

Աշխատանքային ռեսուրսների մեջ են մտնում՝

- Աշխատանքային տարիքից ցածր (16 տարեկան) և արտադրության մեջ գործող բնակչությունը
- Աշխատունակ տարիքի բնակչությունը, 1 և 2-րդ կարգի հաշմանդամները
- Աշխատունակ տարիքից բարձր և դեռևս արտադրության մեջ

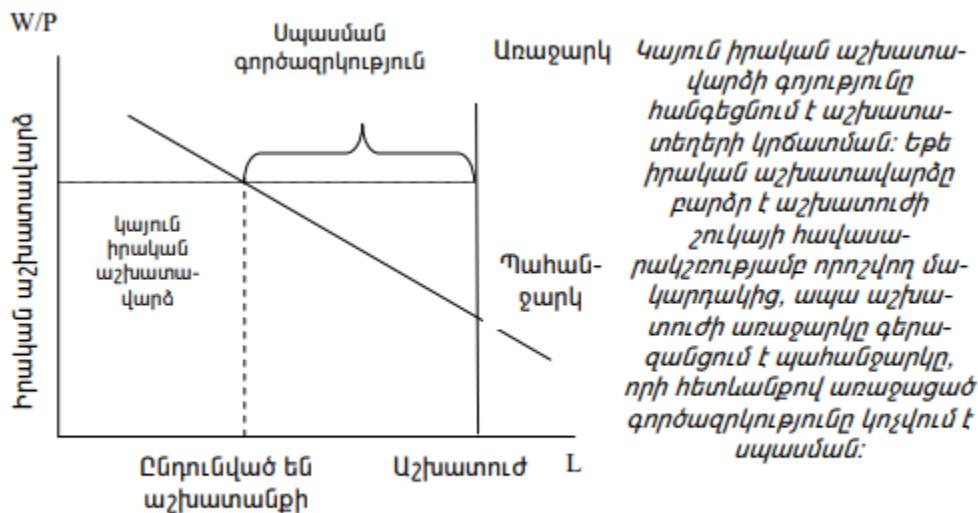
Տնտեսապես ակտիվ են համարվում զբաղվածները և գործազրկությունները

Տնտեսապես ոչ ակտիվ են սովորողները, արտոնյալ ծերության կենսաթոշակ ստացողները, հաշմանդամության կենսաթոշակ ստացողները, տնային տնտեսուիինները և աշխատել չցանկացող բնակչությունը

Գործազրկության տեսակներ՝

- Հպանցիկ՝ անհատական որոշմամբ
- Կառուցվածքային՝ տեխնոլոգիական պատճառներ
- Պարբերաշրջանային՝ անկման փուլում բարձր գործազրկություն

Աշխատանքի շուկայում, ի տարբերություն ապրանքների, որտեղ գներնը համաեմատաբար ճկուն են, իրական աշխատավարձը կոշտ է

Նկ.11.1. Կայուն իրական աշխատավարձի ազդեցությունը գործազրկության վրա

Աշխատավարձերը չեն նվազում, որովհետև՝

- Արիմիություններ
- Օրենսդրական՝ նվազագույն աշխատավարձ
- Խթանող աշխատավարձերի առկայություն
  - Կրճատվում է հոսունությունը՝ նորերի վրա ժամանակի ծախս
  - Որակական զարգացում
  - Մոտիվացիայի բարձրացում

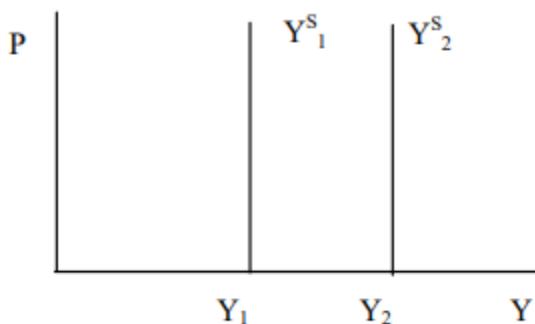
Գործազրկություն՝ 13%՝ 2022 թվական

36. (36) Գործազրկության և ինֆյացիայի կապը: Ֆիլիպսի կորը:
Քեյնսականների և դասականների մոտեցումները ամբողջական
առաջարկի նկատմամբ:

Ամբողջական առաջարկն ապրանքների և ծառայությունների այն թողարկումն է, որը նախընտրում է ձեռնարկությունը վաճառել առկա գների և աշխատավարձի պայմաններում:

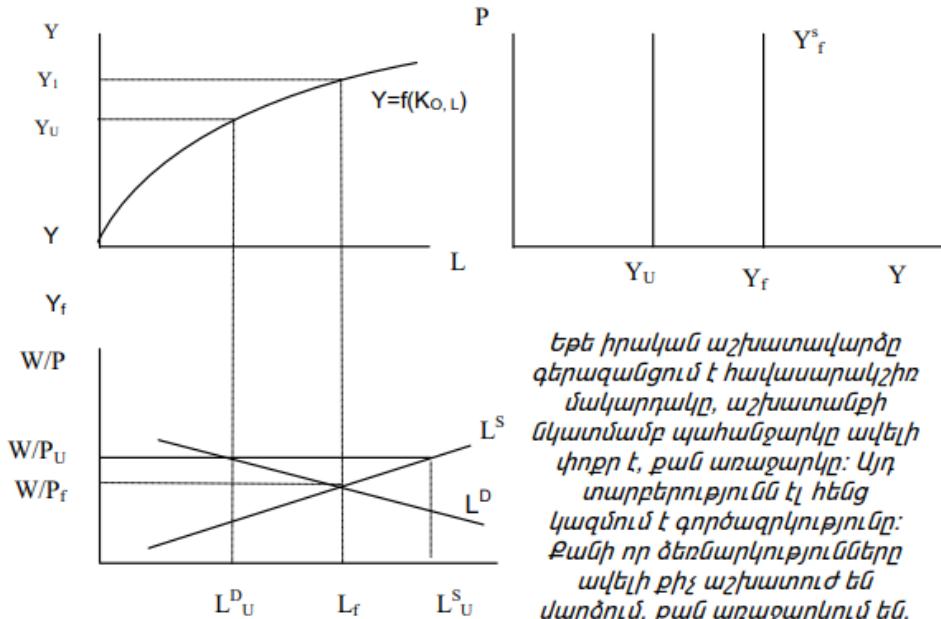
Դասականներ

- Եթե գները աճում են, աշխատամքի շուկայում առաջանում է լրացուցիչ պահանջարկ, սակայն անվանական աշխատավարձը բարձրանում է նույն չափով՝ գների և իրական աշխատավարձի գները պահելով անփոփոխ:
- Եթե չի փոխվում աշխատանքի նկատմամբ առաջարկը կամ պահանջարկը, գների փոփոխությունը չի առաջանում արտադրության ծավալի փոփոխություն
- Եթե փոխվում է աշխատանքի պահանջարկը (օրինակ կապիտալի աճի հետևանքով), իրական աշխատավարձը բարձրանում է, ավելանում է իրական արտադրությունը

Նկ. 15.2. Դասական մոդելը կուտակված կապիտալի աճի դեպքում

- Եթե աշխատանքի նկատմամբ պահանջարկը գերազանցում է առաջարկը, առկա է գործազրկություն, ձեռնարկությունը սկսում է արտադրել իր ներուժից ցածր և առաջարկը կրճատվում է:

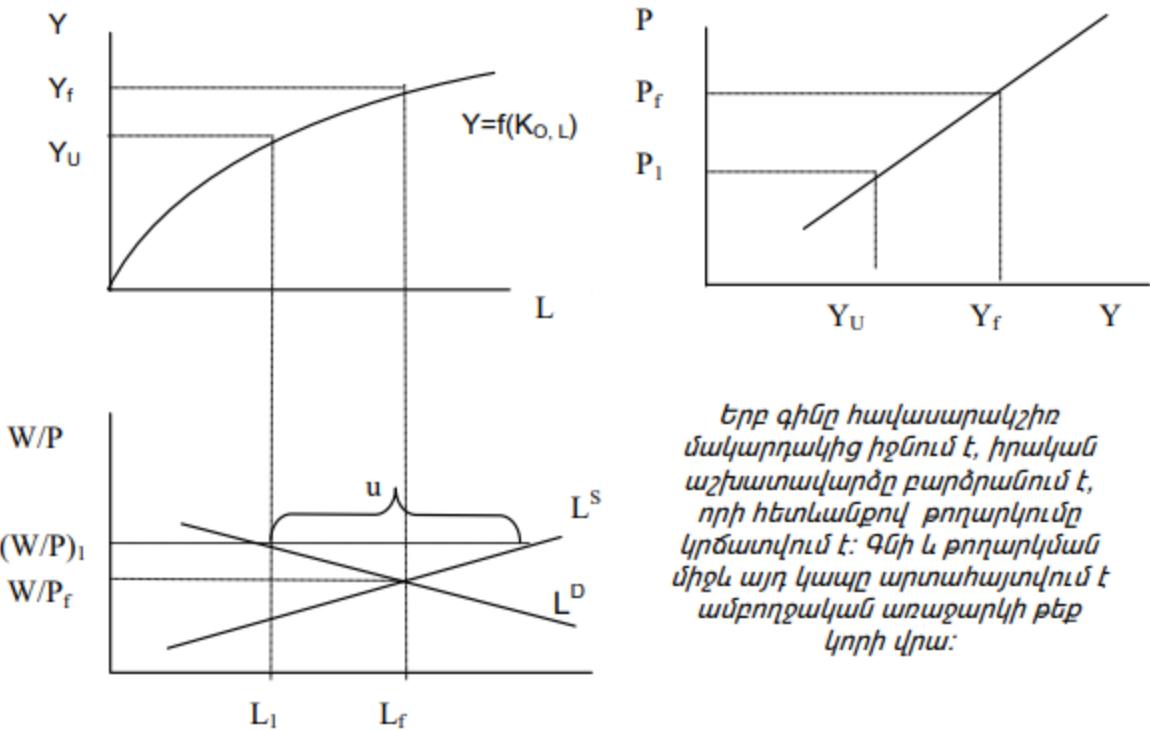

Ակ. 15.3. Գործազրկությունը
դասական մոդելը

Եթե իրական աշխատավարձը գերազանցում է հավասարակշիռ մակարդակը, աշխատանքի նկատմամբ պահանջարկը ավելի փոքր է, քան առաջարկը: Այդ տարրերությունն էլ հենց կազմում է գործազրկությունը: Քանի որ ծեռնարկությունները ավելի քիչ աշխատուժ են վարձում, քան առաջարկում են, արտադրության ժամանակը պոտենցիալ մակարդակից իջնում է: Ամրողական առաջարկի կորը մնում է ուղղահայաց, բայց տեղափոխվում է ձախ:

Առաջարկի քեյնսյան մոդել

- Գները և աշխատավարձը կայուն են՝ կայուն են անվանական ցուցանիշները:
- Գործազրկությունը անվանական աշխատավարձի ոչ ճկունության արդյունք է:
- Գների բարձրացման և անվանական աշխատավարձի կոշտության (աշխատանքային պայմանագրեր) դեպքում իրական աշխատավարձը նվազում է:
- Արդյունքում ավելի շատ աշխատողներ են վարձվում, արտադրում է ավելի շատ

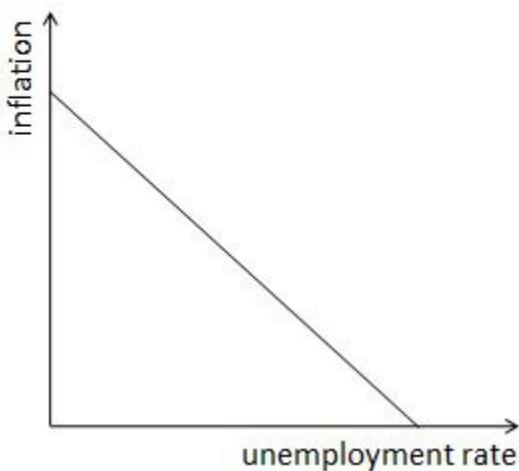

Երբ գինը հավասարակշիռ մակարդակից իջնում է, իրական աշխատավարձը բարձրանում է, որի հետևանքով բողարկումը կրծատվում է: Գնի և բողարկման միջև այդ կապը արտահայտվում է ամբողջական առաջարկի թերթությամբ:

Իրական աշխատավարձի և գործազրկության միջև կախվածությունը

$$(W/P) = -\beta(U - U_n)$$

Ֆիլիպսի կորը

$$\pi = \pi^e - \beta(u - u^*) + \varepsilon,$$

37.(37) Զբաղվածության պետական քաղաքականությունը:

Ակտիվ և պասիվ քաղաքականություններ՝

- Պասիվ՝ գործազրկության բացասական հետևանքների վերացման միջոցառումներ՝
  - Գործազրկության հաշվառում
  - Նպաստի վճարում
  - Ազատ աշխատեղերի գրանցում
  - Աշխատանքի տեղավորում
  - Վերամասնագիտացում
- Ակտիվ՝
  - Զբաղվածության պահպանում
  - Աշխատուժի զարգացում
  - Նոր աշխատատեղերի ստեղծում

ՀՀ «զբաղվածության մասին օրենք»

ՀՀ զբաղվածության և սոցիալական հարցերի նախարարություն

Ծրագրեր 2016 և 2020 թվականների պատերազմներին մասնակից գործազրկություն համար՝ ուսուցում, աշխատանքային փորձառություն

Միանակ մայրերի համար

Հաշմանդամություն ձեռք բերած քաղաքացիների բիզնես ծրագրերը կյանքի կոչելու հնարավորության ընձեռում

Մասնագիտական դասընթացներ

38. (38) Գործազրկությունը ՀՀ-ում և դրա ցուցանիշների վերլուծությունը:

Տնտեսապես ոչ ակտիվ են **սովորողները, արդունյալ ծերության կենսաթոշակ սրացողները, հաշմանդամության կենսաթոշակ սրացողները, դնային դնդեսուիհները և աշխափել չցանկացող բնակչությունը**

Աշխատայնքային ռեսուրսներ՝

- Աշխատանքային ռեսուրսներ

- Աշխատուժ
  - Զբաղվածներ
  - Գործազուրկներ
- Աշխատուժից դուրս բնակչություն
  - Չի ցանկանում աշխատել
  - Փնտրել է բայց պատրաստ չէ,
  - Պատրաստ է բայց չի փնտրել

Միջինում մոտ 22% սկսած 2000 թ.-ից

Փոխվել է հաշվարկման մեթոդաբանությունը՝ 2008 և 2018 (բացառվել են սեփական սպառման համար զբաղվածությունը) թթ-ին

Հայաստանում գործազրկության մակարդակը 15% է. ամենաբարձրը ԵԱՏՄ-ում 2020 թ-ին՝ 18.2%

ԱՄԿ-ի սահմանման համաձայն՝ գործազուրկ են համարվում աշխատուժի չափման համար ընդունված տարիքի անձինք 15-74 տարեկան, ովքեր չեն ունեցել աշխատանք, (շահավետ զբաղմունք), ակտիվութեն աշխատանք են փնտրում կամ պատրաստ են մոտ ապագայում սկսել այն:

39. (39) Սպառման հիմնական մոդելները և դրանց տարբերությունները:

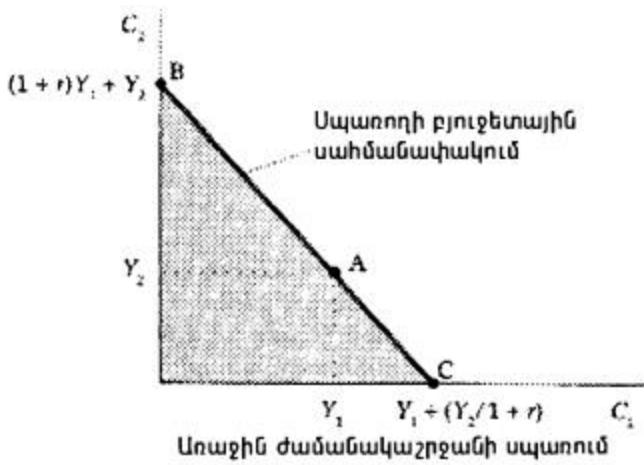
Մենքու, Էջ 347

Քեյնսի

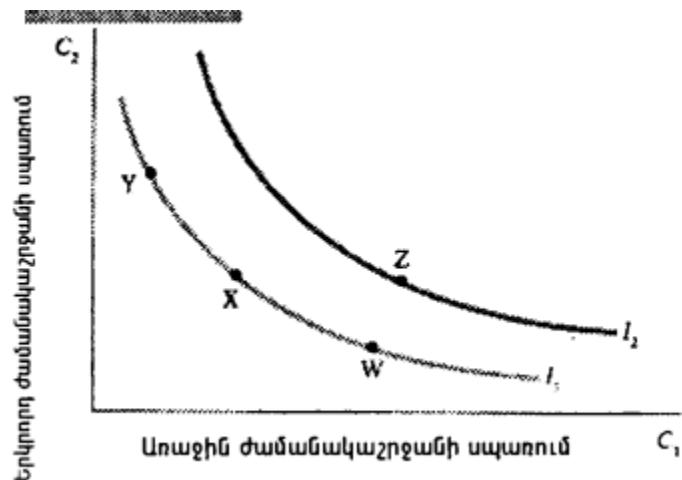
- Սպառման սահմանային հակում $c = DC/DY$ ($0 < c < 1$), եկամտի աճին զուգահեռ նվազում է սպառումն ավելանում է բայց ավելի քիչ
- Սպառման միջին հակում $APC = C/Y$
- $C = C_a + cY$
- $APC = C/Y = C_a/Y + c$, որքան ավելանում է եկամուտը այնքան պակասում է C_a -ն
- Տոկոսադրույթը թույլ գործոն է սպառման վրա ազդելու համար

Ֆիշերի

- Սահմանափակումներով պայմանավորված որոշումներ
- **Միջժամանակային բյուջեփային սահմանափակում**

- Իրական ցուցանիշներ՝ անկախ գներից
- Միջթամանակային մոդել, սպառելով հիմա ավելի քիչ, խանոյդություններ + տոկոսներ կունենան
- Նախընտրելիություն՝ **անտարբերության կոր** երկու ժամանակահատվածների համար

- Փոխարինելու սահմանային նորմ՝ այն համամասնությունը, որը սպառողը պատրաստ է փոխարինել առաջին ժ-հատվածի սպառման միավորը երկրորդում սպառելու համար
- Օպտիմալ արդյունքը ձեռք է բերվում, եթե անտարբերության կորը բյուջետային սահմանափակման կորի շոշափողն է
- Ի տարբերություն Քեյնսի, ըստ որի, սպառման մակարդակը որոշվում է ընթացիկ եկամուտների մակարդակով, ֆիշերի մոդելում սպառումը կախված է այն բանից, թե որքան է սպառողը նախատեսում եկամուտ ստանալ իր կյանքի ընթացքում

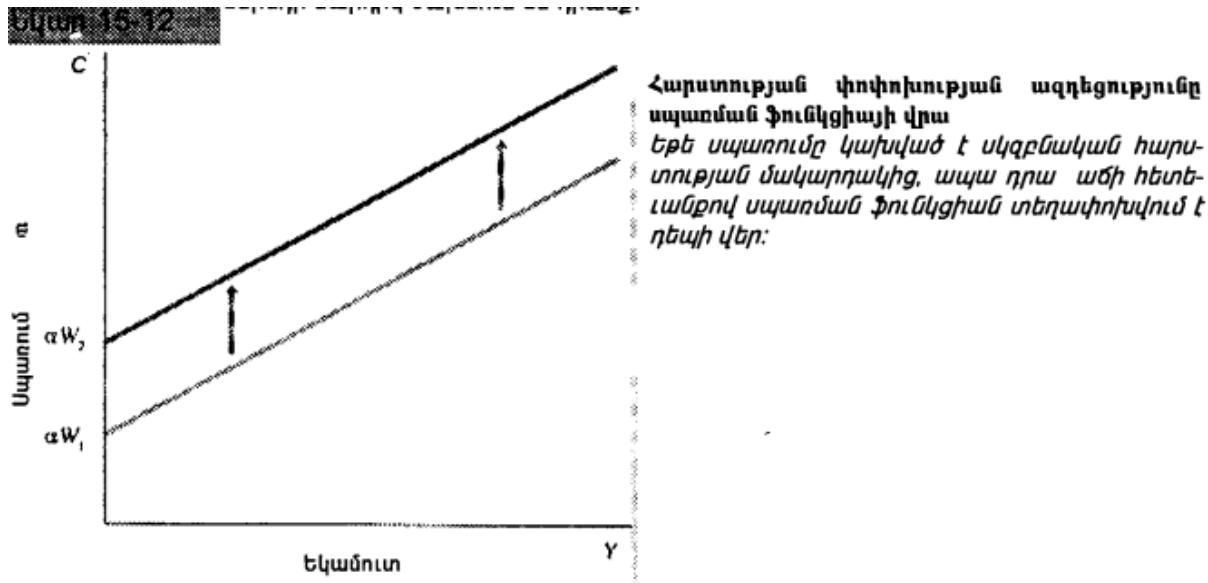
- Բյուջետային սահմանափակման կորի թեքությունը կախված է տոկոսադրույթից՝ ինչքան բարձր, այնքան ավելի կանգնած՝ առաջին ժամանակահատվածում ավելի քիչ սպառում երկրորդում դրա ավելի բարձր լինելու հաշվին
- Տոկոսադրույթի փոփոխություն՝
  - Եկամտի արդյունք՝
  - Փոխարինման արդյունք՝ առաջինում քիչ սպառելով երկրորդում ավելին սպառել
- Փոխառուման սահմանափակություն**

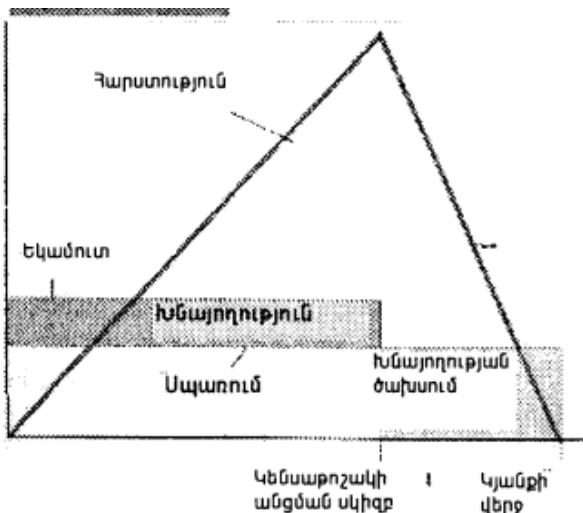
Մոդիֆանիի կենսապարբերաշրջանի վարկածը

- Եկամուտը տատանվում է մարդու կյանքի ընթացքում,
- Խնայողությունները թույլ են տալիս եկամուտները վերաբաշխել բարձր եկամուտների ժամանակաշրջանից ցածր եկամուտների ժամանականեր
- Սպառումը կախված է հարստության սկզբնական մակարդակից և

$$C = (W + RY)/T$$

Եկամուտներից , բաժանած սպառող կյանքի տարիներին

Սպառումը, եկամուտը եւ հարստությունը կենսապարբերաշրջանի ընթացքում երես սպառողը ցանկանում է իր սպառման մակարդակը կայուն պահել ողք կյանքի ընթացքում, ապա նա խնայողություններ է կուտակում իր աշխատանքային տարիների ընթացքում եւ կենսաթոշակի անցնելուց հետո ժամանակ է իր կուտակած հարստությունը:

Ֆրիդմենի մոդելը՝

- Ինչպես նախորդ 2-ը, հիմնված է այն վարկածի վրա, որ սպառման մոդելը միայն չի հիմնվում ընթացիկ եկամտի վրա
- Ընթացիկ եկամուտը դիտարկվում է որպես հաստատուն և ժամանակավոր եկամուտների գումար
- Հաստատուն եկամուտը չի փոխվի ժամանակի ընթացքում, ժամանակավորը՝ կփոխվի
- Հաստատունը միջինն է, ժամանակավորը՝ շեղումը միջինից
- Սպառողները պետք է օգտագործեն խնայողությունները՝ ժամանակավոր ցնցումները հարթելու նպատակով
- Սպառումը համամասնական է միայն հաստատուն եկամտին

Ֆրիդմենն առաջարկեց դիտել Y ընթացիկ եկամուտը որպես՝ YP հաստատուն եկամտի եւ Y^t ժամանակավոր եկամտի բաղադրիչների գումար, այսինքն՝

$$Y = YP + Y^t$$

40. (40) Փողի ագրեգատների հաշվարկման առանձնահատկությունները: Փողի քանակական տեսություն:

Էջ 322

Փողի գործառույթները՝

- Արժեչափ
- Խնայողության միջոց
- Շրջանառության միջոց

Փողի մեջ մտնում է ոչ միայն խանխիկ դրամը, այլև այլ ակտիվներ՝ չեկային ավանդներ

Փողի զանգվածը նույն փողի առաջարկն է

Փողի զանգված – Տնտեսությունում առկա ամբողջ փողի քանակությունը, որը ներառում է կանխիկ միջոցները (բանկային համակարգից դուրս շրջանառվող) և ռեզիդենտներից ներգրավված ցանկանց ու ժամկետային դրամային, արտարժութային ավանդները:

Փողի բազա – ԿԲ թողարկած փողի ծավալը, որը ներառում է ԿԲ-ից դուրս շրջանառվող կանխիկը և ԿԲ-ում առևտրային բանկերի դրամով և արտարժույթով թղթակցային հաշիվների միջոցները: Ընդ որում, դրամային թղթակցային հաշիվները ներառում են բանկերի կողմից պարտադիր պահուստավորվող և ավելցուկային միջոցները:

M1 – դրամային կանխիկ + բանկերում ռեզիդենտների կողմից դրամային ցանկանց ավանդներ և փոխառություններ

M2 – M1 + բանկերում ռեզիդենտների կողմից դրամային ժամկետային ավանդներ (դրամային զանգված) և փոխառություններ

M2X – M2 + բանկերում ռեզիդենտների կողմից արտարժութային ավանդներ և փոխառություններ

Դրամային բազմարկիչ՝ M2/դրամային բազա

Փողի բազմարկիչ՝ M2X/փողի բազա

Փողի քանակական տեսություն՝ իրական արտադրության և փողի զանգվածի միջև կապ՝

MV = PY

Փողի քանակ * փողի շրջապտույտի արագություն = գին * արտադրության ծավալ

M/P = Y/V

- Եկամուտների աճը հանգեցնում է փողի իրական պաշարի աճին
- Արտադրության ծավալը որոշվում է փողի քանակով
- Գնաճը հանգեցնում է ինֆլյացիայի
- Ինֆլյացիոն հարկ՝ կանխիկ փող պահողների համար

$$M_{(\%-\text{ային} \text{ փոփ.})} + V_{(\%-\text{ային} \text{ փոփ.})} = P_{(\%-\text{ային} \text{ փոփ.})} + Y_{(\%-\text{ային} \text{ փոփ.})}$$

41. (41) Գնաճի հաշվարկման եղանակները: Ֆիշերի հավասարում:

- Սպառողական Գների ինդեքս
  - Պաաշեի ինդեքս

$$I_p = \frac{\Sigma p_1 q_1}{\Sigma p_0 q_1}$$

- Լայսպերեսի ինդեքս

$$I_p = \frac{\Sigma p_1 q_0}{\Sigma p_0 q_0}$$

- Ֆիշերի ինդեքս

$$I_p = \sqrt{\frac{\Sigma p_1 q_1}{\Sigma p_0 q_1} * \frac{\Sigma p_1 q_0}{\Sigma p_0 q_0}}$$

- Մեծածախ գների ինդեքս (արտադրական մակարդակի վրա)
- Դեֆլյատոր

Ֆիշերի հավասարում՝ $i = r + p$

Անվանական գուկոսադրույթ = իրական գուկոսադրույթ + գնաճ

$$M * V = P * Y$$

42.(42) Փողի առաջարկի մոդելը:

Փողի առաջարկ = կանխիկ փող + ընթացիկ հաշիվներ $M = C + D$

Փողի բազա = կանխիկ փող + բանկային պահուատներ $B = C + R$

Առաջին հավասարումը հայտնում է, որ փողի առաջարկը՝ դա կանխիկ փողի եւ ընթացիկ հաշվում գտնվող փողի գումարն է: Երկրորդ հավասարումը ցույց է տալիս, որ փողի բազան իրենից ներկայացնում է կանխիկ փողի եւ բանկային պահուստների գումարը: Այժմ բաժանենք առաջին հավասարումը երկրորդի վրա եւ կստանանք.

$$\frac{M}{B} = \frac{C + D}{C + R}$$

Դետո բաժանենք հավասարման աջ մասի համարից եւ հայտարարը D-ի վրա.

$$\frac{M}{B} = \frac{C/D + 1}{C/D + R/D}$$

Նկատեք, որ C/D՝ դա փողի դեպոնացման ց գործակիցն է, իսկ R/D՝ ավանդների պահուստավորման ց նորմն է: Կատարելով այդ փոխարինումները եւ տեղափոխելով B հավասարման ձախ կողմից աջ կողմը, ստանում ենք.

$$M = \frac{cr + 1}{cr + rr} \times B$$

Դավասարումից հետեւում է, որ փողի առաջարկը երեք եկագեն փոփոխականների ֆունկցիան է: Հիշեցնենք, որ դրանով հանդերձ այն համամասնական է փողի բազային: Դամամասնականության գործակիցը՝ $(cr + 1)/(cr + rr)$, անվանենք փողի բազմապատկիչ եւ նշանակենք m-nվ:

$$M = m \times B$$

Փողի բազայի հավելածի յուրաքանչյուր դոլարին համապատասխանում է փողի առաջարկի ո դոլար հավելած: Փողի բազան, որը փողի առաջարկի վրա բազմապատկիչ ներգործության հատկություն ունի, հաճախ անվանում են ավելացված ուժի փող:

- Որքան մեծ է փողի բազան, այնքան մեծ է փողի առաջարկը
- Որքան ցածր է ավանդների պահուստավորման նորմը՝ այնքան վարկունակ է բանկը՝ այնքան շատ է առաջարկը
- Որքան ցածր է դեպոնացման C/D գործակիցը՝ այնքան շատ փող ունի ավանդներում բանկը՝ այնքան վարկ կտա՝ այնքան փողի առաջարկը մեծ է

43. (43) Փողի պահանջարկի ճամպրուկային և գործառնական տեսությունները:

$$(M/P)^d = L(i, Y)$$

Փողը կատարում է 3 ֆունկցիա՝

- Արժեչափման
- Խնայողության
- Շրջանառության միջոց

Ճամպրուկային

- Շեշտը դրվում է փողի՝ որպես խնայողության միջոցի վրա

- Պահանջարկը որոշվում է ակտիվների հարաբերական գրավչությամբ
- Կախված է յուրաքանչյուր ակտիվի հետ կապված ռիսկերից և դրա եկամտաբերությունից, ակտիվների ընդհանուր գումարից

$$(M/P)^d = L (r_s, r_b, \pi^e, W).$$
- - r_s - բաժնետոմսերից սպասվող եկամուտ
  - r_b - փոխառություններից ստացվող եկամուտ
  - գների փոփոխություններից ստացվող եկամուտ
  - ակտիվների գումար
- Տեսությունն ավելի կիրարառական է ավելի գրավիչ ակտիվների համար՝ խանողական հաշիվ

Գործառնական

- Փողը՝ որպես շրջանառության միջոց
- Փողը ավելի ստորադրյալ է, քան այլ ակտիվները, այն կուտակվում է միայն գնումներ կատարելու նպատակով
- Փողը ձեռքին պահելու ծախսը՝ զրկվելով բանկում պահելու ժամանակ հնարավոր եկամտից
- Բանկեր այցելության մոդելը, որքան տոկոսադրույթը ցածր է այնքան շատ կանխիկ փող կպահի ձեռքին, որքան բարդ է բանկից հանել փողը

44. (44) Հակախնֆյացիոն քաղաքականություն:

- ինչպիսին են ինֆյացիա առաջացնող հիմնական գործոնները, այդպես էլ պետք է լինի բուժումը
- կարգավորման մեթոդի ընտրությունը քաղաքական հարց է, տնտեսության կամ բնակչության որ շերտը պետք է կրի ինֆյացիայի ծախսերի հիմնական ծանրությունը

Պահանջարկի կարգավորման քաղաքականություն (դեֆյացիոն քաղաքականություն)

- Միայն տնտեսության վերելքի փուլում
- առաջացնում է տնտեսության կառուցվածքային փոփոխություններ
- կարճաժամկետ են
- ավելի պահանջարկի զսպումը դրական երևույթ չէ
- գործիքներ՝

- հարկաբյուջետային
  - Ամբողջական պահանջարկի քաղաքականություն
    - պետական ծախսերի սահմանափակում՝ սոցիալական գնումների պայմաններ
    - ֆիսկալ քաղաքականության խստացում՝ պետական գնումների պայմաններ
    - հարկերի բարձրացում
  - Եկամուտների քաղաքականություն
    - աշխատավարձերի սահմանափակում, եթե խնդիրը ծախսերի աճն է
    - գների բարձրացման որոշակի սահմաններ
    - աշխատանքային պայմանագրերի միջոցով
- դրամավարկային
  - փողի պահանջարկի կրճատում՝ վարկերի միջոցով
  - փողի առաջարկի կրճատում
  - տոկոսադրույթի փոփոխությամբ

Առաջարկի կարգավորման քաղաքականություն

- հարկադրույթների փոփոխություն
- հարկային արտոնությունների սահմանում

45. (45) Դրամավարկային քաղաքականության էությունը և առանձնահատկությունները:

Դրամավարկային քաղաքականությունը փողի առաջարկի կամ փողի գնի (տոկոսադրույթի) կարգավորման գործընթացն է:

Գների կայունություն բառացիորեն չի նշանակում անփոփոխ գներ, այլ նշանակում է գների դանդաղ և կայուն աճ: Հետևաբար ԿԲ-ը պետք է նպատակադրի ոչ թե զոյական, այլ չափավոր գնաճ:

Չափավոր գնաճը դրական երևույթ է՝

- Թանկացած ապրանքը սպառողական զամբյուղում կարող է փոխարինվել էժան փոխարինիչով,
- Սպառողական զամբյուղի թանկացումը կարող է ցուցել ավելի որակյալ ապրանքի ընդգրկման մասին
- Գնաճը նպաստում է արտադրության ընդլայնմանը
- << գնաճի թիրախը 4+-1.5% գնաճն է

Դրամավարկային քաղաքականությունը տնտեսական քաղաքականության բաղկացուցիչ մասն է, ուղղված է՝

- Գնաճի մակարդակի կարգավորմանը
- Ներդրումային ակտիվության շարժին
- Ազգային արժույթի կայուն փոխարժեքի պահպանում
- Արդյունավետ ֆինանսական պայմանների ապահովում շուկայական գործընթացների համար
- Երկարաժամկետ կայուն տնտեսական աճ

46. (46) <<Կենտրոնական բանկի գործառույթները և գործիքակազմը:

<< Կենտրոնական բանկի հիմնական նպատակներն են Հայաստանի Հանրապետությունում **գների կայունության** և **ֆինանսական կայունության** ապահովում: Դրամի **փոխանակային կուրսի** կայունության պահպանում: Փողի **էմիսիա:**

Ուղղակի և անուղղակի գործիքներ, որոնցից առավել շատ են կիրառվում անուղղակիներ՝ ֆինանսական շուկաների զարգացման մակարդակից ելնելով: Այդպիսով ազդում են առևտրային բանկերի իրացվելիության, տոկոսադրույթների, ակտիվների եկամտաբերության վրա՝ այդպիսով ադեցլով գների և տնտեսության վրա:

<<ԿԲ կողմից կիրառվող ԴՎՔ գործիքներն են՝

ԴՎՔ գործիքները խմբավորվում են 3 խմբերում՝

- Բաց շուկայական գործառնություններ
- Մշտական հնարավորությունների գործիքներ
- Պարտադիր պահուստավորում

<<ԿԲ գործիքները

- **Վերաֆինանսավորման գործիք՝** ոեադ գործարքներ, 7 օր ժամկետով, ամեն չորեքշաբթի, ԿԲ-ն գնում է բանկի կողմից թողարկված պարտատոմսեր, շուկայական գին + տոկոսագումար, ԿԲ-ն պարտավորվում է հետ վաճառել բարելավվում է իրացվելիությունը
- **Ճշգրտող գործիքներ՝**
  - ոեադ (մինչև 7 օր, արագ լրենդերով, բանակցություններով)
  - հակադարձ ոեադ (մինչև 28 օր, ԿԲ-ն բանկից ծեռք է բերում պարտադում և պարտավորվում դա և լրուկա վճարել, ԿԲ ակդիվների իրացվելիությունը կրծադրվում է, բանզի պակասում են իրացվելի օրիգացիաները)

- Արդարժույթի գորամադրման և ներդրման սվոփ (մինչև 91օր)
- **Կառուցվածքային գործիքներ՝**
  - Երկարաժամկետ ֆինանսավորման ռեպո (մինչև 91օր)
  - Պարտադրումսերի առք/վաճառք (Երկրորդային շուկայում պետական պարտադրումսերի առքը (վաճառքը) հանգեցնում է իրացվելիության բարձրացմանը (կրճարմանը))
  - ԿԲ պարտադրումսերի թողարկում (91 կամ 182օր)
  - Արդարժույթի առք/վաճառք
- **Մշտական հնարավորության գործիքներ**
  - 1օրով լոմբարդային գրավով վարկեր (գրավ է դրվում ԿԲ կամ ֆիննախի կողմից թողարկված պարտադրումսերը)

2006 թ-ից փոխվել է նպարտակադրումը՝ փողի ագրեգատների նպարտակադրումից անցում կադարելով գնաճի նպարտակադրման ռազմավարության

ՀՀ ԿԲ գլխավոր նպարտակը գների կայունությունն է

Գնաճի կանխատեսվող մակարդակը իրականացվում է ԿԲ կանխատեսող խմբի կողմից

47.(47) Դրամավարկային քաղաքականության ցուցանիշների համակարգը:

Շրջանառության մեջ փողի քանակության ցուցանիշները կոչվում են փողի ագրեգատներ: Փողը նեղ իմաստով՝ վճարամիջոց, լայն իմաստով՝ խնայողություն

- **Փողի բազան** ընդգրկում է ԿԲ-ից դուրս կանխիկ ՀՀ դրամը, ՀՀ ԿԲ-ում առևտրային բանկերի պարտադիր և ավելցուկային միջոցները (դրամով և արտարժույթով) և ռեզիդենտների դրամով և արտարժույթով ավանդները ԿԲ-ում: Օրական կտրվածքով է հաշվարկվում:
- **M1**-ն ընդգրկում է շրջանառությունում կանխիկ ՀՀ դրամը և ռեզիդենտների՝ ՀՀ դրամով ցանկանց ավանդները (ներառյալ՝ հաշիվները) և փոխառությունները:
- **M2**-ը դրամային զանգվածն է, ընդգրկում է M1-ը և ռեզիդենտների՝ ՀՀ դրամով ժամկետային ավանդները և փոխառությունները:
- **M2X**-ը փողի զանգվածն է, ընդգրկում է M2-ը և ռեզիդենտների՝ արտարժույթով ավանդները (ներառյալ՝ հաշիվները) և փոխառությունները:
- **Դրամային բազմարկիչը** Դրամային զանգվածի (M2) և փողի բազայի դրամային բաղադրիչների հանրագումարի հարաբերակցությունն ամսվա վերջի դրությամբ:

- **Փողի բազմարկիչը** Փողի զանգվածի (M2X) և փողի բազայի հարաբերակցությունն ամսվա վերջի դրությամբ

Գնաճ

- Բանկային համակարգի դվյան ցուցանիշներ
  - Փողի շրջապտույտի արագություն
  - Փողի պահանջարկ
- ԿԲ ամփոփ ցուցանիշներ
  - Փողի բազա և բացմարկիչներ

$$\left(\frac{\mathbf{M}}{\mathbf{P}}\right)^d = \mathbf{L}(\mathbf{Y}, \mathbf{R})$$

ՀՀ գնաճ՝ 8.1%

- 48. (48) Տոկոսադրույթների փոփոխության միջոցով գործող դրամավարկային քաղաքականության փոխանցման մեխանիզմը:**

Առանձնացնում են ԴՎՔ փոխանցման 4 կառուցակարգ՝

- **Տոկոսադրույթի**
- **Ակտիվների գների**
- **Փոխարժեքի**
- **Սպասումների ձևավորման**

Տոկոսադրույթի մեխանիզմ՝

$M^+ \text{ (խթանող դվյան)} \Rightarrow r^- \Rightarrow I^+ \Rightarrow Y^+$ (պահանջարկի աճ)

$M^+ \Rightarrow P^+ \Rightarrow \pi^+ \Rightarrow i^+ \Rightarrow I^+ \Rightarrow Y^+$,

Դրամավարկային քաղաքականության փոխանցման մեխանիզմի միջոցով ԿԲ-ն ազդում է գնաճի և իրական ՀՆԱ-ի վրա

- 49. (49) Ակտիվների գների փոփոխության միջոցով գործող դրամավարկային քաղաքականության փոխանցման մեխանիզմը:**

Հարստության մակարդակի փոփոխության միջոցով գործող փոխանցումային մեխանիզմն է՝ ակտիվների գների փոփոխությունն անդրադառնում է տնտեսվարողների ֆինանսական դրության վրա և ազդում պահանջարկի վրա:

Տեսակները՝

- **Արժեթղթերի գնի փոփոխություն՝**ԿԲ-ն ազդում է արժեթղթերի նկատմամբ պահանջարկի վրա, դրանց գները բարձրանում են, թորինի տեսության համաձայն, երբ կազմակերպության շուկայական արժեքը ավելի բարձր է, քան կատարվող ներդրումները՝
  - Ներդրումներն ավելի շահավետ են, $I+ \Rightarrow Y+$

$M \uparrow \Rightarrow P^e \uparrow \Rightarrow q \uparrow \Rightarrow I \uparrow \Rightarrow Y \uparrow,$

- Հարստության էֆֆեկտով՝

$M \uparrow \Rightarrow P^e \uparrow \Rightarrow \text{հարստություն} \uparrow \Rightarrow \text{սպառում} \uparrow \Rightarrow Y \uparrow,$

- **Գույքի գների փոփոխության միջոցով՝**հարստության էֆֆեկտն արդեն գույքի գների փոփոխությունից՝ բնակարան, հող: Բնակարանների գների բարձրացումը ազդում է նոր ներդրումների և ավել սպառման վրա:
- **Բանկային վարկերի ծավալների փոփոխությամբ**
- **Տնային գնդեսությունների եկամուտների ու ծախսերի փոփոխությամբ**

50. (50) Բանկային վարկերի ծավալների փոփոխության և տնային տնտեսությունների եկամուտների ու ծախսերի փոփոխության միջոցով գործող ԴՎՔ փոխանցման մեխանիզմները:

Բանկային վարկերի ծավալների փոփոխության

- Ազդեցությունն այսպիսով ավելի ազդեցիկ է փոքր ձեռնարկությունների վրա, մեծերը կարողանում են ինքնաֆինանսավորվել: Արդյունավետությունը կախված է բանկային վարկերից մեծ կախվածություն ունեցող բանկերի մասնաբաժնից:
- Վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքի փոփոխությամբ
- Բանկերը ընտրություն են կատարում վարկերից ստացվող եկամտի և այլնտրանքային ակտիվներում ներդրումների միջև
- Տոկոսադրույքի նվազեցումը բերում է նոր վարկերի՝ ներդրումների աճի

Տնային գնդեսությունների եկամուտների ու ծախսերի փոփոխությամբ

- Ֆինանսական դժվարություններ, վարկերը էժանանում են, սպառումը և ներդրումները նոյնպես
 $M \uparrow \Rightarrow P^o \uparrow \Rightarrow \text{ֆինանսական ակտիվներ} \uparrow \Rightarrow \text{ֆինանսական դժվարություններ} \uparrow \Rightarrow \text{ռւնենալու հավանականություն} \downarrow \Rightarrow I \uparrow \Rightarrow Y \uparrow,$
- Սպառողների վարքագիծն է ազդում

51. (51) Ֆիրմաների հաշվեկշռի փոփոխության և փոխարժեքի փոփոխության միջոցով գործող ԴՎՔ փոխանցման մեխանիզմները:

Ֆիրմաների հաշվեկշռի փոփոխությամբ

- Ձեռնարկությունների զուտ արժեքի ավելացումը հանգեցնում է բանկերի ոչ ռիսկային վարկերի ավելացման, որից վարկավորումը բարելավվում է
 $M \uparrow \Rightarrow P^o \uparrow \Rightarrow \text{անհաջող ընտրություն} \downarrow \Rightarrow \text{ռիսկ} \downarrow \Rightarrow \text{վարկավորում} \uparrow \Rightarrow I \uparrow \Rightarrow Y \uparrow,$
- Վերաֆինանսավորման տոկոսադրույթի իջեցումը հանգեցնում է բանկերի տոկոսների նվազման, որն էլ հանգեցնում է տնտեսվարողների կանխիկ դրամական հոսքերի ավելացման
- Քանի որ անվանական տոկոսները հաստատված են որոշակի ժամանակահատվածի համար, գների աճը հանգեցնում է տնտեսվարողների պարտավորությունների նվազման:

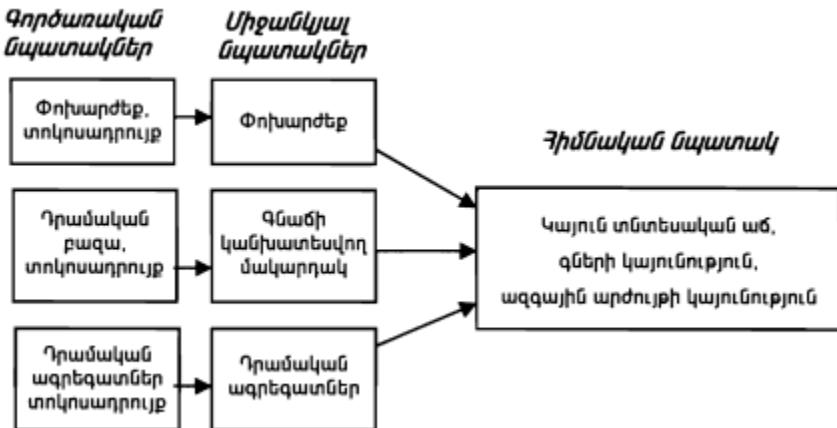
Փոխարժեքի փոփոխության միջոցով

- Տոկոսադրույթի անկումը հանգեցնում է նրան, որ դրամը դառնում է պակաս գրավիչ արտասահմանյան ներդրողների համար
- Ազգային արժույթի պահանջարկը նվազում է
- Արժույթն արժեզրկվում է, արտահանումը արտասահմանցիների համար էժանանում
- Զուտ Արտահանումը բարելավվում է
- Եկամուտն ավելանում է

52.(52) Փոխարժեքի նպատակադրումը:

2006 թվականի հունվարի 1-ից << կենտրոնական բանկը, «<< կենտրոնական բանկի մասին» << օրենքի սահմաններում փողի ագրեգատների նպատակադրումից պաշտոնապես անցում է կատարել գնաճի նպատակադրման ռազմավարության: Այս ռազմավարության համատեքստում որպես դրամավարկային

քաղաքականության **միջանկյալ նպատակ գնաճի կանխադեսված մակարդակն է**,
իսկ որպես **գործառնական նպատակ՝ կարճաժամկետ գործուադրույթը**:

Գործառնական նպատակներին հասնելու համար ԿԲ-ն սահմանում է միջանկյալ նպատակներ՝ անվանական խարիսխ

Անվանական խարիսխի դեր կարող են կատարել՝

- Փոխարժեքը
- Փողի ազրեգատները
- Գնաճը

Ռազմավարության ընտրությունը՝ Պայմանավորված է տվյալ երկրի առանձանահատկություններով

Առավելություններ՝

- Նպաստում է գնաճի տեմպերի կառավարմանը
- Սահմանում է դվյան ավելումայի կանոններ
- Սահմանափակում է ԿԲ հայեցողական քաղաքականությունը
- Բացառվում է ժամանակային անհամարելիության ազդեցությունը տնտեսվարողների վրա

Թերություններ՝

- Անհնարին է դառնում անկախ դվյան
- Սպեկուլյարիվ հարձակման թիրախ է դառնում

Նպատակները՝

- գնաճի զսպում՝ գնաճի սպասումների չեզոքացում

- տնտեսական ինտեգրումը՝ գործընկեր Երևաների հետ կապիտալի բարձր շարժունակություն, 35%
- հարմար է անցումային տնտեսությունների համար

53.(53) Փողի ագրեգատների նպատակադրումը:

- Գործառնական նպատակ
- Միջանկյալ նպատակ
- Վերջնական նպատակ

Փողի ագրեգատների քանակական սահմանափակումներ:

Հարմար է անցումային տնտեսությունների համար

'Առավելություններ'

- առաջարկի և պահանջարկի ցնցումները կառավարելու տեսանկյունից
- անկախ դվյան
- նպատակի նախնական տեղեկատվություն
- ֆիսկալ դոմինանտության բացակայություն

54. (54) Գնաճի նպատակային մակարդակի ընտրությունը:

Գնաճի Նպատակադրման ռազմավարության համար չափորոշիչներ

- Նպատակային ցուցանիշի և դրա մակարդակի սահմանում
- Կողմնորոշիչ միջակայքի սահմանում
- Նպատակադրման իրավասու սուբյեկտի որոշում

Զարգացածներում՝ 0.3%

Որոշները սահմանում են կետով, որոշները միջակայքով, որոշները՝ առավելագույն կետով

Տարածված է ՍԳԻ-ն

Ժամանակային հորիզոն՝ 1-3 տարի

Որոշ երկներում ԿԲ-ն և կառավարությունը համատեղ

Առավելություններ՝

- Նպատակի պարզություն
- Անկախ դվր
- ԿԲ նկատմամբ վստահություն

Թերություններ՝

- Նպատակի ուշացած տեղեկատվություն
- ՀՆԱ տատանողականությունը
- Դվր կանոնների կոշտություն

Գնաճի նպատակադրման ռազմավարության 3 ռեժիմ՝

- Կայացած
- Էկլեկտիկ (հայեցողական)
- Թեթև

55.(55) Ֆրիդմենի, Թեյլորի, Մակ-Քելամի դրամավարկային քաղաքականության կանոնները:

Տնտեսագետների շրջանում շատ տարակարծություններ կան տնտեսական քաղաքականության հարցերի շուրջ:

Ֆրիդմենի կանոն

- պետությունը պետք է հաշվի առնի տնտեսական քաղաքականությունների սահմանափակումները
- տնտեսությունը ներքնապես կայուն է
- Փողի ավելացումը պետք է ավելացնել ոչ թե իրավիճակներից ելնելով, այլ որպես ուղենիշ վերցնել ՀՆԱ աճը
- Փակել լրացուցիչ էմիսիայի ուղիները
- Օրինակ՝ ԱՄՆ-ում՝ մոնետարիստները գտնում էին, որ պետք է փողի զանգվածն ավելացնել ՀՆԱ աճի 3 տոկոսի և փողի շրջապտույտի արագության հեռանկարային միտումը՝ 1%, միասին՝ 4%

Մակ-Քելամի կանոն

- Ֆրիդմենի կոշտ և սահմանափակ կանոնին եկան փոխարինելու կանոններ հետադարձ կապով
- Վերջնական նպատակների տատանումներից ելնելով ճշգրտման գործակից

- Գործակից, որից կախված է պետության դվա աղձագանքների արագությունը
- Գնաճն առաջանում է անվանական ՀՆԱ - Ներուժային ՀՆԱ

Թեյլորի կանոն

- Տնտեսության վրա ազդեցությունը՝ իրական տոկոսադրույթով պայմանավորված
- Քանզի Դվա-ն ազդում է միայն անվանական ցուցանիշների վրա, պետք է ուշադրություն դարձնել նաև գնաճին
- Հեղինակն առաջարկում է անվանական տոկոսադրույթը վարել գնաճի մակարդակից գծային կախվածությամբ՝ տոկոսադրույթը պահելով հաստատուն
- Փաստացի և ներուժային ՀՆԱ

56. (56) << հարկային օրենսդրությունը: Հիմնական հարկատեսակները և դրանց դասակարգումը:

Հարկային օրենսգիրքը (ընդունվել է 2016 թ-ին):

- Կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում կիրառվող հարկերի և վճարների հետ կապված հարաբերությունները,
- սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության հարկային համակարգի սկզբունքները, հարկի և վճարի հասկացությունները, տեսակները, հարկ վճարողների շրջանակը, հարկի դրույթաչափերը, հարկի հաշվարկման, վճարման,
- հարկային պարտավորությունների գանձման կարգն ու ժամկետները, ինչպես նաև հարկային արտոնությունները:
- արտոնություններ
- գանձում
- վերադարձ
- պատասխանատվության կիրառումներ

<< մաքսային օրենսդրություն

Հարկման բազան հարկման օբյեկտի արժեքային, ֆիզիկական կամ այլ բնութագիրն է:

Հարկի դրույթաչափն այն արժեքային (տոկոսային) և (կամ) հաստատուն մեծությունն է, որը կիրառվում է հարկման բազայի նկատմամբ՝ հարկի չափը որոշելու համար:

Ողղակի հարկերը գանձվում են պետության կողմից հարկատուի Եկամուտներից և ունեցվածքից: Դրանց աղբյուրը հանդիսանում են Եկամուտը և հարկատուի ունեցվածքի արժեքը:

Անուղղակի հարկերը սահմանվում են ապրանքների գների և ծառայությունների սակագերի վճարման վրա որպես հավելուրդ: Անուղղակի հարկերը կախված չեն Եկամուտներից և ունեցվածքի արժեքից: Անուղղակի հարկերը բաժանվում են հետևյալ ծևերի՝ ակցիզային, ֆիսկալային, մենատիրական և մաքսատուրքային:

1. Հայաստանի Հանրապետությունում կիրառվում են՝
  - 1) **պեղական հարկեր**, որոնց տեսակներն են՝
    - ա. ավելացված արժեքի հարկը (այսուհետ նաև՝ ԱԱՀ),
    - բ. ակցիզային հարկը,
    - գ. շահութահարկը,
    - դ. Եկամտային հարկը,
    - ե. բնապահպանական հարկը,
    - զ. ճանապարհային հարկը,
    - է. շրջանառության հարկը,
  - 2) **բեղական հարկեր**, որոնց տեսակներն են՝
    - ա. անշարժ գույքի հարկը,
    - բ. փոխադրամիջոցների գույքահարկը:

57.(57) << պետական բյուջեի հարկային Եկամուտների կառուցվածքը:

Հարկային խթանող քաղաքականությունը:

Մոտ 1/3 բաժինն է ընկնում ԱԱՀ-ին

Եկամտահարկին՝ մոտ 25%

Շահութահարկին՝ մոտ 11%

Պետական ծախսերի բազմարկիչ՝ $1/(1-MPC)$

Հարկերի բազմարկիչ՝ $-MPC/1-MPC(1-t) + m$

Հարկային քաղաքականությունը կարող է լինել զսպող և խթանող

Խթանողը կարող է ինֆլյացիա առաջացնել

խնդիր է փոքր ու միջին ձեռնարկությունների գործունեության բարելավումը և, հատկապես, նրանց համար բարենպաստ հարկային ռեժիմների ապահովումը

SS ոլորտի ստարտափների եկամտահարկ

ինքնազբաղված անձանց ազատել հարկումից

հարկային արձակուրդ

58. (58) << պետական բյուջեի ծախսերի ուղղությունները և կառուցվածքը: Բյուջետային քաղաքականությունը:

Ծախսերի օգնությամբ պետությունը ազդում է եկամտի վրա, իսկ ծախսերի կառուցվածքի և ուղղությունների միջոցով՝ տնտեսության կառուցվածքի վրա

Պետական ծախսեր/ՀՆԱ – տնտեսությանը պետական միջամտության մակարդակ՝ <<-ում մոտ 25%

Պետական ծախսերի 2 տեսակ՝

- Զևսակիոնվոր՝ ծախսերի դիմաց ապրանք կամ ծառայություն
  - Ներդրումներ
  - Գնումներ
  - աշխատավարձ
- Մրանսֆերտներ՝ դրան հանդիպակաց ծառայություններ չեն մատուցվում
  - **անհապույց գրամադրվող օգնություն է**
  - լրահատկացումներ
  - նպաստներ

Այլ դասակարգում՝

- գործառնական՝
  - ռազմական
  - տնտեսական
  - սոցիալական
  - արտաքին քաղաքական
- տնտեսագիտական՝
  - ընթացիկ ծախսեր՝ աշխատավարձ
  - կապիտալ ծախսեր՝ վերանորոգում
  - վարկավորում

Գերապեսչական դասակարգում

Տարածքային դասակարգում

Բյուջեփային քաղաքականությունը պետական եկամուտների և ծախսերի, բյուջեի պակասուրդի և պետական պարտքի կառավարման միջոցառումների ամբողջություն է:

Դրա հիմնական նպատակներն են՝

- տնտեսական աճի ապահովում
- գործարար կենսապարբերաշրջանի հարթումն է

Բյուջեփային ռազմավարություն՝ մեթոդների հավաքածու

Բյուջեփային մարդավարություն՝ միջոցառումների համակարգ կարճաժամկետի համար

Բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորումը՝

- պարտք այլ երկրներից ու ֆին հաստատություններից
- վարկ ԿԲ-ից պետական պարտատոմսեր

ՀՀ ծախսային քաղաքականությունը ներկայացվում է միջնաժամկետ ծախսային ծրագրում (ՄԺԾԾ)՝ 3 տարի, որտեղ սահմանվում են գերակայությունները

59. (59) Բյուջեի պակասուրդը, պետական պարտքը և դրա

կառավարումը:

- Բյուջեի պակասուրդը դրա ծախսերի գերազանցումն է եկամուտներին (ՀՀ ում վերջին տարիներին այն տատանվում է 5%-ի շրջանակներում)
- Պակասուրդի ֆինանսավորման համար պետությունը վերցնում է փոխառություններ (վարկ, տոկոս/պարտատոմս)
- Պակասուրդը չի դիտարկվում որպես ֆինանսական բացասական ցուցանիշ
- Հարկաբյուջետային կանոնները կապ են սահմանում պարտքի մակարդակի և հարկաբյուջետային քաղաքականության միջև՝ պայմանավորելով կառավարության «ֆիսկալ արձագանքը»
- Շեմերը գերազանցելու պայմաններում պարտք առաջացնող գործարքն առոչինչ էր համարվում
- Նոր իբ կանոնները ուժի մեջ են մտել 2018 թ-ին ԱՄՀ խորհրդատվությամբ
- **Պարքի կանոնն** առկա է վերին երկու մակարդակներում՝ պարտավորություն ստանձնել նվազեցնել պարտքի բեռղ համապատասխան սահմանից առաջիկա

5 տարիների ընթացքում, ինչպես նաև ներկայացնել պարտքի նվազեցման ծրագիր

- **Ծախսերի կանոնները**

- Կապիտալ ծախսերը պետք է մեծ լինեն պակասուրդից
- Ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճը չպետք է գերազանցի նախորդ 7 տարիների ՀՆԱ-ների միջին անվանական աճը (0.5%)
- Ընթացիկ ծախսերը փոքր լինեն հարկերից

Կառավարության պարտքը	Պարտքի կանոն	Ծախսերի կանոն
40% Պարտք/ՀՆԱ < 50%	-	Պետական բյուջեի կապիտալ ծախսերը պետք է գերազանցեն պատական բյուջեի պակասուրդը
50% Պարտք/ՀՆԱ < 60%	<ul style="list-style-type: none"> Պարտավորություն սատնձնել << կառավարության պարտքի հետագիծը նվազեցնել 50%-ից 5 տարիների ընթացքում, եթե չկան բացառիկ դեպքեր ՄԺԾ-ում ներկայացնել պարտքի նվազեցման ծրագիր 	<ul style="list-style-type: none"> Կապիտալ ծախսեր > պակասուրդ Ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճը սահմանափակվում է նախորդ 7 տարիների ՀՆԱ-ների միջին անվանական աճերով
Պարտք/ՀՆԱ 60%	<ul style="list-style-type: none"> Պարտավորություն սատնձնել << կառավարության պարտքի հետագիծը նվազեցնել 60%-ից 5 տարիների ընթացքում, եթե չկան բացառիկ դեպքեր⁶² << Ազգային ժողովի քննարկմանը ներկայացնել պարտքի նվազեցման ծրագիր 	<ul style="list-style-type: none"> Կապիտալ ծախսեր > պակասուրդ Ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճը սահմանափակվում է նախորդ 7 տարիների ՀՆԱ-ների միջին անվանական աճից առնվազն 0.5%.կ. պակաս ճշգրտման գործակցով Ընթացիկ ծախսեր < հարկեր

- պետական պարտատոմսերի արդյունավետ շուկայի ստեղծումն ու զարգացումը

Պետական պարտք վերցնում է հետևյալ նպատակներով՝

- պետքութեի պակասուրդի ֆինանսավորման
- վճարային հաշվեկշոի կարգավորում
- ներքին պետական պարտքի շուկայի զարգացման
- նախկինում ներգրավված պարտքի սպասարկման
- տնտ աճ խթանելու

Պետական պարտքը բաղկացած է 3 բաղադրիչից՝

- ներքին
- արտաքին

- պետական երաշխիք՝ << կառավարության և ԿԲ՝ ներգրավված վարկերի մարման պարտավորությունը << ռեզիդենտների կողմից չվճարելու դեպքում

Պարտքի կայունության ռիսկերը՝

- Վերաֆինանսավորման
  - մեկ տարում մարվող պարտքի կշռի
- Սուկոսադրույքի
  - լողացող տոկոսադրույքի սահմանում
  - պետական պարտատոմսերի չափի ճշգրտում
- Վիճակարժեքի
  - դրամով պարտքի կշռի մեծացում
- Գործառնական
  - արտաքին գործոններ
  - կառավարման անձնակազմի
  - տեխնոլոգիաների փոփոխության
  - տեղեկատվության պահպանման

Վերաձևակերպում, վերակառուցում, հետգնում, փոխանակում, սվոփ

<< արդարին պարտք = 64%

<< ներքին պարտք = 36%

<< դրամով պարտք = 36%

արդարժույթով պարտք = 64%

Ֆիքսված բուկոսով = 83%

Լողացող բուկոսով = 17%

Երկարաժամկետ = 85%

Միջնաժամկետ = 12%

Կարճաժամկետ = 2%

2020 = 63.5%

2021 = 60.3%

2022-ին պարտքն աճել է 15%-ով, իիմնականում ներքինի աճի հաշվին (62%), սակայն արժևորումը դոլարի նկատմամբ և 14% տնտ աճը հանգեցրել են պարտք/ՀՆԱ = 51%

60. (60) Տնտեսության ֆինանսական հատվածը, դրա ցուցանիշները:

https://www.cba.am/am/SitePages/fsreport_annual_2021.aspx

<https://www.cba.am/am/SitePages/statmonetaryfinancial.aspx>

- Իրական հատված
- Ֆինանսական հատված
- Արտաքին հատված

ՀՀ ԿԲ հաշվետու սուբյեկտների կողմից տրամադրվող տեղեկատվություն

ՀՀ ԿԲ ֆինկայունության տարեկան հաշվետվություն, որտեղ ներկայացվում են այն խաթարող հնարավոր ռիսկերը՝ **մակրոպրուդենցիալ ռիսկերի քարտեզ**

Ռիսկերի վերլուծությունը երկու պրոֆիլով է իրականացվում՝

- Ռիսկերի աղբյուրներ
  - Մակրոռիսկեր
    - Տնտեսական աճ
    - Տրամֆերտներ
    - Ընթացիկ հաշիվ
  - Վարկային ռիսկ
    - Սպառողական վարկերի աճ
  - Շուկայական ռիսկ
    - Անշարժ գույքի գների աճ
    - Արտարժութային վարկերի աճ
- Համակարգի դիմացկունության, ռիսկերը կլանելու ունակություն
  - Բանկերի շահութաբերություն

Վարկային պորտֆել, կառուցվածք, ուղղություններ

Տեղի է ունեցել տնային տնտեսությունների պարտավորությունների կառուցվածքային փոփոխություն՝ սպառողական վարկերի նվազման և հիպոտեկային վարկերի աճի արդյունքում

Չաշխատող վարկերի մասնաբաժին

Ավանդ/ՀՆԱ = 27%

Վարկերի արժութային կառուցվածքը

Վարկերի կառուցվածքն՝ ըստ ուղղման ոլորտների

Ավելցուկային վարկավորման ոիսկ անշարժ գույքի շուկայում

- Ակտիվների շահութաբերություն (ROA) = Զուտ շահույթ շահութահարկի գծով ծախսի նվազեցումից հետո / Ընդհանուր ակտիվների միջին մեծություն
- Կապիտալի համարժեքության գործակից = Սեփական կապիտալ / Ընդհանուր ակտիվներ

Համարժեքություն - բանկի կայունության ցուցանիշ, որն արտացոլում է վարկառուի սնանկության դեպքում ֆինանսական կորուստները սեփական միջոցներով ծածկելու նրա կարողությունը.

Վարկերի տոկոսադրույցներ

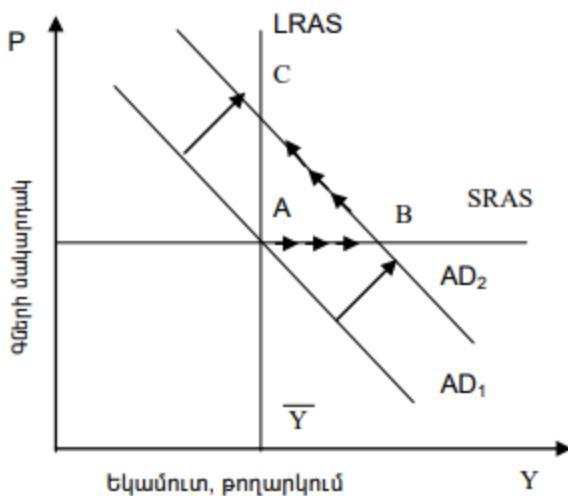
Ավանդների տոկոսադրույցներ

Պարտատոմսեր, դրանց եկամտաբերություն

61. (61) Մակրոտնտեսական կայունացնող քաղաքականությունը:

- Անհրաժեշտ է մակրոտնտեսական ցնցակաթվածների ժամանակ, եթե առաջարկը կամ պահանջարկը տեղաշարժվում են
- Պետական քաղաքականություն է, որը արտադրության ծավալը և զբաղվածությունը բնական մակարդակի պահելու ձգտում ունի
- Դվյա և հբք միջոցներ

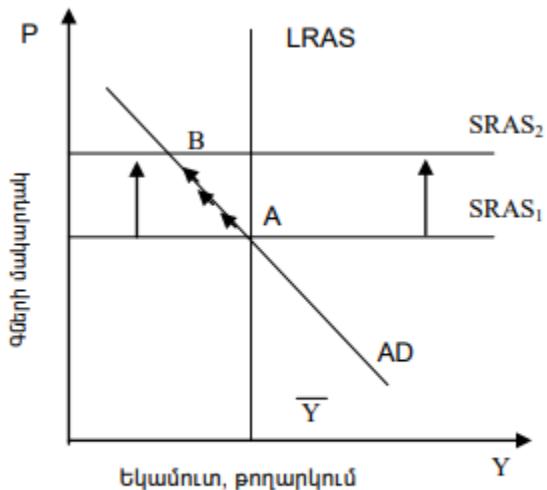
Ամբողջական պահանջարկի ցնցում՝

Փողի շրջապտույտի արագացման հետևանքով AD_1 կորը շարժվում է դեպի աջ՝ վերև, և արտադրության ծավալը Ա կետից փոխադրվում է Բ կետ: Երկար ժամկետում տեղի է ունենում գների փոփոխություն, և հավասարակշռությունը AD_2 կորի երկայնքով շարժվում է դեպի ամբողջական առաջարկի երկարաժամկետ կորը: Ուստի երկար ժամկետում հավասարակշռությունը վերականգնվում է արտադրության բնական մակարդակի վրա ավելի բարձր գների պայմաններում:

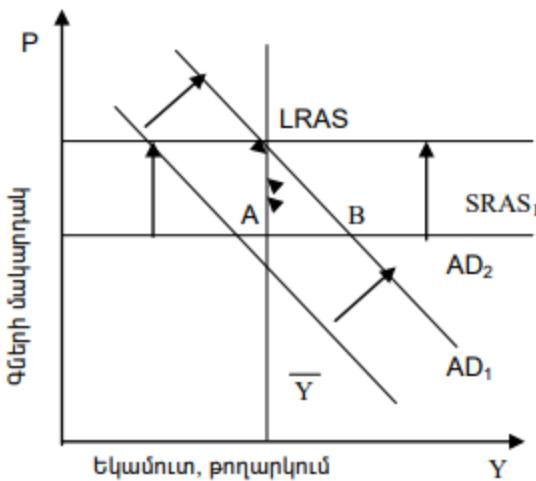
Նկ. 4.10. Ամբողջական պահանջարկի դրական տեղաշարժի ազդեցությունը կարծ և երկար ժամկետներում

Առաջարկի ցնցում

Ամբողջական առաջարկի անբարենպաստ կտրուկ փոփոխությունը հանգեցնում է գների կտրուկ փոփոխության կարծ ժամկետում, որի հետևանքով հավասարակշռության Ա կետը AD կորի երկայնքով բարձրանում է մինչև կարճաժամկետ $SRAS$ կորի հետ հատվելը: Այսինքն, գների կտրուկ աճը հանգեցնում է արտադրության ծավալի կրճատման:

Նկ. 4.11. Առաջարկի ոչ բարենպաստ ցնցում

Ամբողջական առաջարկի կտրուկ փոփոխության ազդեցությունը արագ հարթահարթելու նպատակով երկրի Կենտրոնական բանկը կարող է միանգամից ավելացնել շրջանառության մեջ գտնվող փողի զանգվածը: Վերջինս ամբողջական պահանջարկի AD_1 կորդ կփոխադրի AD_2 կորի դիրքը, և հավասարակշռությունը կվերականգնվի C կետում: Այսինքն, հավասարակշռությունը կվերականգնվի արտադրության նախկին ծավալի և գների ավելի բարձր մակարդակի դեպքում:

Նկ. 4.12.Առաջարկի ոչ բարենպաստ ցմցման մեջմացումը

62.(62) Ակտիվ և պասիվ տնտեսական քաղաքականություն:

Մակրոտնտեսական հավասարակշռություն:

- Ակտիվ քաղաքականություն՝ պետության միջամտության ինտենսիվ մակարդակ
- Պասիվ քաղաքականություն՝ կայունացման ներքին և արտաքին լագերի խնդիր՝ հատկապես հրճ-ում
- Ինքնակայունարարներ՝ եկամտահարկ՝ տոկոսով. պետք չէ ամեն անգամ օրենսդրական որոշումներ փոփոխել՝ կախված եկամտի մակարդակից
- Տնտեսական կանխատեսումներ, սպասումներ

63. (63) Տնտեսական զարգացման ծրագրերի Էռլթյունը,

դասակարգումը և մշակումը:

64. (64)Գիտելիքի վրա հիմնված տնտեսություն:

65. (65) Տնտեսության իրական հատվածը, դրա ոլորտները և ցուցանիշները:

- Իրական հատված
- հարկաբյուջետային
- Ֆինանսական հատված
- Արտաքին հատված
- Սոցիալ-ժողովրդագրական հատված

ՀՆԱ հաշվարկման եղանակները՝

- Արտադրական
  - Համախառն ավելացված արժեք + արտադրանքի գուտ հարկեր (հանած սուբսիդիաներ)
  - Ավելացված արժեքը որոշվում է արտադրության և միջանկյալ սպառման տարբերությամբ
  - Ըստ գործունեության տեսակների
- Եկամուտների օգտագործման եղանակ՝ C + I + G + NX
- Եկամուտների ձևավորման
  - Տնային տնտ + ֆին կազմ + ոչ ֆին կազմ + պետ հիմնարկների եկամուտների գումար

Գնաճ / բնականոն գնաճ՝ բացառում է կարճաժամկետ տատանումները

Ոլորտների իրական ցուցանիշներ

Առևտուր

Աշխատանքի շուկա

ՄՃԾԾ, Ֆինկայունության հաշվետվություն

<https://www.cba.am/am/SitePages/statrealsector.aspx>

66. (66) ՀՀ նախագահի, ՀՀ Ազգային ժողովի, ՀՀ կառավարության գործառույթները տնտեսական քաղաքականության իրականացման գործում:

Նախագահ

- Պետության գլուխն է
- **Հեղնում է սահմանադրության պահպանմանը**
- Ըստրվում է 7 տարի ժամկետով
- Ազգային ժողովի ընդունած օրենքը Հանրապետության նախագահն սպորագրում եւ հրապարակում է քսանմեկօրյա ժամկետում կամ նոյն ժամկետում դիմում է Սահմանադրական դատարան՝ Սահմանադրությանն օրենքի համապատասխանությունը որոշելու հարցով:
- Կատարում է պետական բյուջեն

Ազգային ժողով

- Ազգային ժողովն իրականացնում է **օրենսդիր** իշխանությունը:
- Ազգային ժողովը **վերահսկողություն է իրականացնում գործադիր իշխանության նկարմամբ**, ընդունում է պետական բյուջեն եւ իրականացնում է Սահմանադրությամբ սահմանված այլ գործառույթներ:
- 5 տարով
- Ընդունում է պետական բյուջեն
- Վերահսկում է պետական բյուջեի կատարումը

Կառավարություն

- Կառավարությունը գործադիր իշխանության բարձրագույն մարմինն է:
- Կառավարությունն իր ծրագրի հիման վրա մշակում եւ իրականացնում է պետության ներքին եւ արտաքին քաղաքականությունը:
- Մշակում է և ներկայացնում է պետական բյուջեն ազգային ժողովին
- Կատարում է բյուջեն

67.(67) << ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարությունների, << պետական եկամուտների կոմիտեի կառուցվածքը և գործառույթները:

Կառուցվածքները՝

- Նախարարի,
- փոխնախարարների,
- գլխավոր քարտուղարի,
- գլխավոր քարտուղարի տեղակալի,
- նախարարի խորհրդականների,
- մամուլի քարտուղարի,
- օգնականների և փոխնախարարների օգնականների պաշտոնները,
- կառուցվածքային ստորաբաժանումները:

Ֆինանսների նախարարություն

- **մակրովնդեսական ուսումնասիրություններ** և վերլուծություններ
- հարկային, մաքսային և այլ եկամուտների գծով գործունեության իրավական կողմերը, վերլուծություններ
- պետական և համայնքային բյուջեփային գործընթացների կազմակերպում

- << պետքութեի օրենքի նախագծում
- **Պեղանումների** ոլորտի կարգավորում
- **Առողջապահության** գործունեության կարգավորում
- Ֆին շուկայի զարգացման ծրագրերի մշակում
- **Պետական պարտքի կառավարում**
- Գնման գործընթացներում **գների որոշում**

Էկոնոմիկայի նախարություն

Կառուցվածք՝

Նախարարն ունի՝

- խորհրդականներ,
- մամուլի քարտուղար,
- օգնականներ

գործառույթներ՝

- մշակում է արտաքին տնտեսական քաղաքականությունը և մասնակցում դրա իրականացմանը
- օտարերկրյա պետությունների և միջազգային կառույցների հետ առևտրատնտեսական և գիտատեխնիկական համագործակցություն
- տնտեսության մրցունակության բարձրացում
- տարածքային տնտեսական զարգացման միջոցառումների մշակում և իրականացում
- գիտելիքի տնտեսության, նորամուծության, ձեռներեցության
- մասնավոր հատվածի խնդիրները և դերը
- գործարար միջավայրի բարելավում
- տեղեկատվական հասարակության ոլորտում

Պետական եկամուտների կոմիտե

Կառուցվածքը՝

- նույնը
- Ենթակայությանը կարող են հանձնվել պետական ոչ առևտրային կազմակերպություններ

Գործառույթներ՝

- հարկ վճարողների կամ հարկային գործակալների սպասարկում և իրազեկում

- հարկային և մաքսային իրավական ակտերի հանդային իրազեկում
- հարկատուների հաշվառում
- հարկերի հավաքագրման կազմակերպում
- պարտավորությունների ապահովման նպատակով արգելադրման աշխատանքների իրականացումը
- պատասխանատվության կիրառում
- հետաքննության իրականացում
- կոմիտեի աշխատողների ուսուցման և վերապատրաստման կազմակերպումը, ատեստավորումը
- վիճակախաղերի, շահումով խաղերի կամ ինտերնետ շահումով խաղերի և խաղատների գործունեության նկատմամբ վերահսկողության իրականացում

68. (68) Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների, բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության, աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունների կառուցվածքը և գործառույթները:

Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների

ՀՀ-ում տարածքային կառավարումն իրականացվում է տարածքի համար մշակված սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագիրը կառավարելու համար:

ՀՀ տնտեսության տարածքյին կառավարումն իրականացնում են մարզային մարմինները՝ մարզպետարանները՝

- Մարզպետ
  - նշանակում է վարչապետը, վավերացնում՝ նախագահը
- Տեղակալ
- Քարտուղար
- Բաժինների ղեկավարներ

Տարածքային սոցիալ-տնտեսական զարգացման կարգավորման սկզբունքները՝

- Օբյեկտիվություն
- Ժողովրդավարություն
- Իրավական կարգավորվածություն
- Իրապարակայնություն

Համայնքի զարգացման քառամյա ծրագիր (4 տարի)՝ միջնաժամկետ, որտեղ վերլուծվում են համայնքի կարողությունները, ներքին և արտաքին միջավայրերում, նպատակներ և դրանց հասնելու ուղիներ: Այն հիմք է տարածքի տարեկան բյուջեի կազմման համար:

Համայնքի զարգացման ծրագիրը բաղկացած է՝

- ընթացիկ ծախսեր պահանջող ծրագրեր
- կապիտալ ծախսեր պահանջող ծրագրեր

Զարգացման ծրագիրը մշակվում և ավագանու հաստատմանն է ներկայացվում համայնքի ղեկավարի կողմից: քննարկվում են, առաջարկություններ, դիտողություններ,

Տարեկան զարգացման ծրագիր

Փուլերը՝

- սահմանվում է ծրագրի իրականացման ժամանակացույցը, կատարողները, մեթոդները
  - գնահատվում է համայնքի իրավիճակը
  - սահմանվում են նպատակները
  - մանրամասնվում են խնդիրները և նպակաները
  - ֆինանսական ռեսուրսների համապատասխանեցում, կանխատեսում
-
- Տարածքային զարգացման ռազմավարության մշակում և կազմակերպում
  - Տարածքում փոքր և միջին բիզնեսին առաջարկությունների մշակում
  - Նախադրյաներ չունեցող տարածքներում թիրախային ծրագրեր
  - մարզպետների ընթացիկ գործունեության համակարգում
  - Տարածքային սոցիալ-տնտեսական իրավիճակի մասին տեղեկատվության տրամադրում
  - Համայնքապետարանների աշխատակազմի կադրային գործ
  - Աղքահանության քաղաքականության մշակում
  - Ընդերքօգտագործման իրավունք
  - Ենթակառուցվածքներ

Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության

Հայաստանի Հանրապետության բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարությունը մշակում և իրականացնում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության քաղաքականությունը հետևյալ ոլորտներում.

- Բարձր տեխնոլոգիաներ
- Տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ
- Տեղեկատվական անվտանգություն
- Թվայնացում
- Փոստ
- Կապ
- Միջազգային համագործակցություն
- Լիցենզավորում
- Տիեզերք
- Ռազմարդյունաբերություն

'Կառուցվածք'

- նախարարի,
- նախարարի տեղակալների,
- գլխավոր քարտուղարի,
- գլխավոր քարտուղարի տեղակալի,
- նախարարի խորհրդականի (խորհրդականների),
- մամուլի քարտուղարի,
- մամուլի քարտուղարի օգնականի (օգնականների),
- կառուցվածքային ստորաբաժանումները:

ԲՏԱ ենթակա մարմին է ռազմաարդյունավերության կոմիտեն

- ՏՏ հարկային արտոնություններ
- Լիցենզիաների տրամադրում
- «գաղափարից բիզնես»
- «ԱրմՀայԹեք» ցուցահանդես

ՀՀ աշխարհանքի եվ սոցիալական հարցերի նախարարություն

- Նախարար
- Նախարարի տեղակալ
- Գլխավոր քարտուղար
- Գլխավոր քարտուղարի տեղակալ
- Նախարարի խորհրդական
- Մամուլի քարտուղար
- Մամուլի քարտուղարի օգնական
- Կառուցվածքային ստորաբաժնումներ՝ վարչություններ

Ծրագրեր՝

- Միայնակ մայրերի համար
- Պատերազմից տուժածների համար
- Հաշմանդամություն ձեռք բերած քաղաքացիների բիզնես ծրագրերը կյանքի կոչելու հնարավորության ընձեռում
- Մասնագիտական դասընթացներ

69. (69) Արտաքին տնտեսական քաղաքականությունը:

Մակրոտնտեսական քաղաքականության ազդեցությունը արտաքին առևտութիւնի վրա:

ՏՊԿ, IS-LM-BP

Արտաքին տնտեսական կապերի հիմնական ձևերը՝

- Միջազգային մասնագիտացում
- Ապրանքների և ծառայությունների արտաքին առևտուր
- Տեխնոլոգիական առևտուր
- Աշխատուժի միգրացիա
- Կապիտալի ներփակում, արտափակում
- Միջազգային տնտեսական ինտեգրում

Արտաքին տնտեսական կապերի օբյեկտներ և սուբյեկտներ

Երկրի մասնակցությունը աշխատանքի միջազգային բաժանմանը, ցուցանիշներ՝

Այդ ցուցանիշներից է **մասնագիտացումն ըստ մակարդակի** (Ա_ս), որը հաշվարկվում է որպես տնտեսության կոնկրետ ճյուղի արտահանման ծավալի (Ա_ս) և ներքին պահանջարկի (Ն_ս) հարաբերություն՝

$$U_s = \frac{A_s}{N_s} * 100:$$

Հաջորդ ցուցանիշը՝ **ներքյուղային մասնագիտացման գործակիցը** (Ա_գ), հաշվարկվում է հետևյալ բանաձևով՝

$$U_g = \frac{A - N}{A + N} * 100,$$

որտեղ՝

Ա-ն ճյուղի արտահանման ծավալն է,
Ն-ն՝ ներմուծման ծավալը:

$$\text{ԱՄԴԳ} = \frac{A_e}{A_h},$$

որտեղ՝

Ա_ե-ն ապրանքի (ճյուղի ամբողջ ապրանքների) տեսակարար կշիռն է երկրի արտահանման ծավալի մեջ,

Ա_հ-ն ապրանքի (ճյուղի ամբողջ ապրանքների) տեսակարար կշիռը համաշխարհային արտահանման մեջ։ Եթե այս ցուցանիշը գերազանցում է միավորը, ապա տվյալ ճյուղն ունի միջազգային մասնագիտացում և ընդհակառակը։

Արտաքին առևտրաշրջանառություն = արտահանում + ներմուծում

Զուտ արտահանում կամ արտաքին առևտրի մնացորդ (սալիք) = արտահանում - ներմուծում

Երկրի բացության ցուցանիշ = արտահանում / ՀՆԱ

առևտրամետ աճ՝ առևտուրն աճում է ավելի արագ, քան ՀՆԱ-ն

ներմուծման սահմանային հակում՝ ՀՆԱ մեկ միավոր աճի արդյունքում ներմուծման աճ

- հումքի արտահանում
- պատրաստի արտադրանքի արտահանում
- ներմուծման փոխարինում

հովանավորչական քաղաքականություն

Կարգավորման լժակները՝

- **սակագնային**
  - մաքսային սակագներ
- **ոչ սակագնային**

- քվոտաներ (սահմանափակումներ)
- արտոնագրեր (չափորոշիչներ)

արտահանման վարկավորում

դեմպինգ (գնակցում)

«**մաքսային օրենսգիրը**

70.(70) Ներդրումների տեսակները, ձևերը, աղբյուրները: Մասնավոր ներդրումների խթանման լծակները:

Տնտեսական գործընթացը ռեսուլսների վերափոխումն է հետևյալ սխեմայով

Ռեսուլսներ ➔ արտադրության գործոններ ➔ արդյունք

Ներդրումներ են այն միջոցները, որոնք հետագայում արտադրության տնտեսական ռեսուլսներով պետք է ապահովեն:

Նախկինում վերաբերել է միայն կապիտալ ներդրումներին

Ներդրումների դասակարգում՝

- Իրական (կապիտալաստեղծ)
  - Հիմնական կապիտալում
    - Կապիտալ ներդրումներ
    - Անշարժ գույքի մեջ ներդրումներ
  - Նյութատեխնիկական պաշարներում
  - Ոչ նյութական ակտիվներում
    - Արտոնագրեր, լիցենզիաներ
    - Հողամասերի ձեռքբերում
    - Ապրանքանշան
    - Գիտահետազոտական աշխատանքներ
- Ֆինանսական
  - Ներդրումներ արժեթղթերում
  - Արժույթներում
    - Արժույթի առքուվաճառք
    - Ֆյուչերս
    - Արտարժութային հաշիվների բացում
  - Բանկային ավանդներում

Ֆինանսական ներդրումներին իրենց տրամաբանական ավարտին են հասնում իրական ներդրումներով:

Համախառն ներդրումները հիմնական կապիտալում և նյութաարտադրական պաշարներում ներդրումներն են, որոնք ուղղված են ձեռնարկության ընդլայնմանը և նորացմանը:

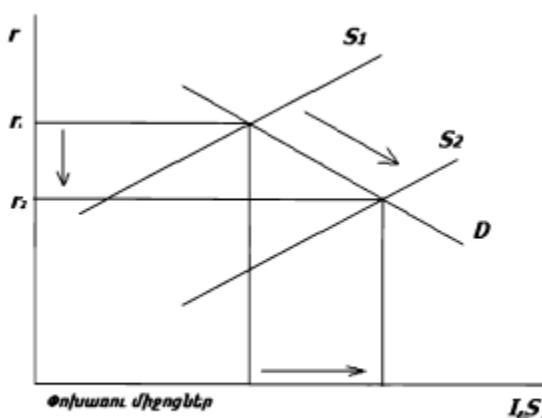
Զույգ ներդրումները որոշակի ժամանակահատվածում համախառն ներդրումների և ամորտիզացիայի տարբերությունն է:

Եթե զույգ ներդրումները ցածր են, անկում է արտադրական ներուժը

Ֆինանսականի մեջ են մտնում պորտֆելային ներդրումները՝ ապահովագրական ֆինանսական դրամական միջոցվներով

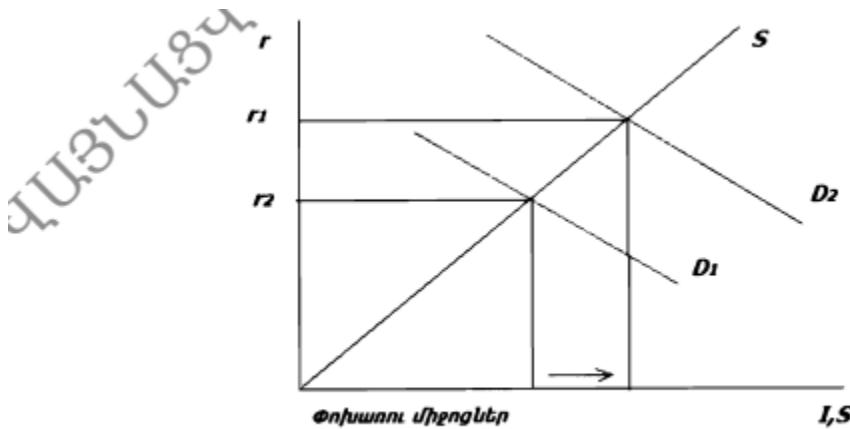
Լծակները՝

- Հարկեր, վարկեր, մաքսավճարներ
- Պետք չէ հակային բեռ դնել տեխնիկական վերագիննմանն ուղղված միջոցների վրա
- Շահութահարկային արձակուրդ
- Հարկային արտոնությունները ավելացնում են խնայողությունները, տնային տնտեսություններում ավելանում է փոխառու միջոցների առաջարկը

Գծապատկեր 1. Փոխառու միջոցների առաջարկի ավելացումը

- Ավելանում է փոխառու միջոցների պահանջարկը ձեռնարկությունների մոտ, նոր վարկեր են ձեռք բերվում և ավելացվում են ներդրումները

Գծապատկեր 2. Փոխառու միջոցների հավասարակշուրթ ժավալների աճը

- Ներդրումային հարկային վարկ՝ առժամանակ կրճատվում է շահութահարկը, հետագայում դրանք տոկոսների հետ վերադարձնելու պայմանով

71. (71) << Ներդրումային միջավայրը և նրա առանձնահատկությունները: Ներդրումների կառուցվածքը:

ԱՄՆ Պետդեպարտամենտը հրապարակել է «Ներդրումային միջավայրի մասին» 2021 թվականի Զեկույցը

Զեկույցում նաև նշվում է, որ, չնայած որոշ ոլորտներում բարելավումներին, որոնք բարձրացնում են Հայաստանի գրավչությունը որպես ներդրումային ուղղություն՝ ներդրողները պնդում են, որ պահպանվում են մի շարք խնդիրներ, որոնք անհրաժեշտ է լուծել՝ թափանցիկ, արդար և կանխատեսելի գործարար միջավայրի ապահովման համար: Այդ խնդիրներից են՝

- Հայաստանի շուկայի փոքր չափը,
- սպառողների ցածր գնողունակությունը,
- դարպական համակարգի թուլությունները,
- ինչպես նաև ժառանգություն մնացած կոռուպցիան:

Կոռուպցիայի ընկալման ինդեքս՝ 46/100 (դիրքը՝ 63/180)

Բիզնես վարելու դյուրիխության ինդեքս՝ 75/100 (դիրքը՝ 47/180)

Ուղղակի ներդրումները ավելի

Gross fixed capital formation (% of GDP)' մոտ 18%' Armenia' 2008թ-ին՝ 45%

Կառուցվածքն ըստ Երկրների՝

1. միջազգային կազմակերպություններ
2. ՌԴ
3. Գերմանիա
4. Կանադա
5. Իտալիա

Տվյալները ցույց են տալիս, որ Հայաստանում ներդրումների կառուցվածքը բավականին կենտրոնացված է՝ ՕՌՆ-ի գերակշիռ մասը, ինչպես և ընդհանուր ներդրումների, ինչպես և էներգետիկայի և հանքարդյունաբերության ոլորտներ, որը չի բարելավում երկրի ներդրումային գրավչությունը

Կա քանակական և որակական տարբերություն ներդրումների կառուցվածքում

72.(72) Պետության սոցիալական քաղաքականությունը:

պետության ներքին քաղաքականության բաղկացուցիչ մաս, որն արտահայտված է նրա սոցիալական ծրագրերում, պրակտիկայում և հասարակության մեջ հարաբերություններ է իրականացնում հօգուտ բնակչության հիմնական սոցիալական խմբերի

Սոցիալական քաղաքականությունն իրենից ներկայացնում է հասարակական կազմակերպությունների, պետական ինքնակառավարման մարմինների կողմից իրականացվող միջոցառումների համակարգ, որոնք ուղղված են՝

- հասարակական բարեկեցության բարձրացմանը,
- ժողովրդի կյանքի որակի բարելավմանը,
- սոցիալ-քաղաքական կայունությանը,
- հասարակության մեջ սոցիալական գործընկերության ապահովման հետ կապված սոցիալական նպատակներին և արդյունքներին հասնելուն:

Սոցիալական քաղաքականության հիմնական ուղղությունները.

1. բնակչության **եկամուտների** քաղաքականություն (կենսամակարդակ, սպառողական զամբյուղ, բարեկեցություն),
2. **աշխատանքի** և աշխատանքային հարաբերությունների քաղաքականություն (աշխատավարձ, աշխատանքի պաշտպանություն և սոցիալական ապահովություն, բնակչության զբաղվածություն և այլն),

3. **սոցիալական աջակցություն** և բնակչության անաշխատունակ ու չքավոր շերտերի պաշտպանություն (կենսաթոշակային ապահովություն, սոցիալական սպասարկում, սոցիալական երաշխիքներ և այլն),
4. սոցիալական **ոլորտի** ճյուղերի գարգացման հիմնական ուղղությունները (առողջապահության, կրթություն, գիտություն, մշակույթ, ֆիզիկական կուլտուրա և սպորտ),
5. սոցիալ-տնտեսական քաղաքականություն,
6. ժամանակակից սոցիալական **ենթակառուցվածքների** քաղաքականություն (բնակարան, տրանսպորտ, ճանապարհներ, կապ, առևտրական և կենցաղային սպասարկում),
7. **գաղթի** քաղաքականություն (հայրենակիցների իրավունքների և շահերի պաշտպանություն արտասահմանում, արտաքին աշխատանքային գաղթ),
8. քաղաքականություն բնակչության **առանձին կավեգորիաների նկատմամբ** (ընտանեկան, այդ թվում՝ երեխաների, հաշմանդամների, ծերերի, երիտասարդների, տարեցների նկատմամբ և այլն):

Սոցիալական քաղաքականության 2 իմաստ՝

- նեղ՝ անմիջական պետական միջոցառումներ
- լայն՝ սոցիալ-տնտեսական միջավայրի ստեղծում

Երկու գործառույթ՝

- պաշտպանություն
- գործառույթ

Սոցիալական քաղաքականության գերակա շահը հասարակության բարեկեցության երաշխավորումն է:

Պետության պատասխանատվություն

Աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագրիրը մինչ օրս թերևս միակ ծրագիրն է, որտեղ լայն մասնակցային գործընթաց է գրանցվել:

Աղքատներ, շատ աղքատներ, ծայրահեռ աղքատներ

- Աղքատության կրճատման
- Աղքատության պատճառների բացահայտման և դրանց խաթարման

մարդկային զարգացման գաղափարի վրա կառուցված սոցիալական արդարության մոդել

Սոցիալական դեպքի վարման համար համակարգում ներդրվելու են սոցիալական աշխատողի և սոցիալական սպասարկողի հաստիքները, ինչի շնորհիվ սոցիալապես անապահով և խոցելի բնակչությանը տրամադրվող նպաստների դրամական ձևից միջնաժամկետ հեռանկարում աստիճանականորեն անցում է կատարվելու սոցիալական աջակցության համայիր փաթեթների տրամադրմանը:

Խորհրդատվական օգնությամբ:

Կարևոր է, որ ոչ թե աղքատ երեխաների համար ստեղծվեն տարբեր խմբակներ, այլ որ ստեղծվի մի մեխանիզմ, ինչը թույլ կտա աղքատ ընտանիքների երեխաներին հաճախել այդ խմբակները հասարակության մյուս սոցիալական խավերը ներկայացնող ընտանիքների երեխաների հետ միասին:

73.(73) Կենսամակարդակի բարձրացման խնդիրը: Բնակչության իրական եկամուտները: Աղքատության ցուցանիշները և դրա նվազեցմանն ուղղված պետական քաղաքականությունը:

Բնակչության կենսամակարդակը որոշվում է բնակչության նյութական և հոգևոր պահանջմունքների բավարարվածության աստիճանով:

Եկամուտների բաշխման գործընթացը պետության կողմից

Ցուցանիշների 3 խումբ կենսամակարդակի գնահատման համար՝

- Ամփոփ ցուցանիշներ
  - Զբաղվածություն
  - Մեկ շնչի հաշվով <ՆԱ
  - Կրթության վրա ծախսերի կշիռը ամբողջի մեջ
- Բնակչության ցուցանիշներ
  - Ապահովածությունը տարբեր ապրանքներով
- Կենսամակադակի տեսակարար ցուցանիշներ՝
  - Եկամուտների համակենտրոնացում

Նվազագույն սպառողական բյուջե՝ գոյության համար անհրաժեշտ ապրանքների հավաքածու՝ այն գնահատվում է << բնակչության նվազագույն՝ եկամուտ ունեցող մասի՝ 10-20% եկամուտի չափ՝

Նվազագույն պարենային զամբյուղ՝ մարդու բնական գոյատևման և գործունեության համար են անհրաժեշտ

Բնակչության **անվանական եկամուտներ՝** եկամուտ, պետական տրանսֆերտներ

Բնակչության **իրական եկամուտներ՝** անվանական եկամուտներ – հարկեր և պատրադիր վճարներ – գների ինդեքս

Վերջնական եկամուտները՝ անմիջական ապրանքների և ծառայությունների ձեռքբերմանն ուղղվածները

Աղքատությունը՝ միջինում՝ 25%

74.(74) Պետական քաղաքականությունը առողջապահության ոլորտում:

- Բնակչության առողջության բարելավում
- Հիվանդությունների կանխարգելում
- Հաշմանդամության և մահացության նվազեցում
- Մոր և մանկան առողջություն
- Աշխատողների առողջություն
- Սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովում
- հանրապետությունում արտադրվող և ներմուծվող դեղերի անվտանգության, որակի և արդյունավետության ապահովումը.
- լիցենզիաների և հավաստագրերի տրամադրում
- առողջապահության համարակարգի բարեկարգում՝ աշխատակազմ, սարքեր
- պետպատվերի սպասարկում

75.(75) Պետական քաղաքականությունը կրթության և գիտության ոլորտներում:

2.9.5

- ԿԳՄՍ կանոնադրությունը՝ 2019 թ-ին
- ՀՀ ԿԳՄՍ ոլորտներում քաղաքականության մշակում
- Իրավական ակտերի նախագծերի մշակում
- Զարգացման միջնաժամկետ և երկարաժամկետ ծրագրեր, դրանց մոնիթորինգ
- Զափորոշիչների սահմանում
- Ուսումնական պլանների, առարկայական ծրագրերի մշակում և հաստատում
- Կրթական միջազգային համագործակցության ծրագրերի մշակում
- ՀՀ այնախարարությունների
- Հասարակության հետ կապերի կազմակերպում
- Ուսման փոխհատուցման

- իր ենթակայությանը հանձնված կազմակերպություններին ամրացված պետական սեփականության օգտագործման և պահպանության նկատմամբ վերահսկողություն
- պետական քննություններ
- պարզներ
- թվայնացում

Նախարարության խնդիրների և նպատակների իրականացման ընթացքում քաղաքացիական հասարակության մասնակցության ապահովման նպատակով նախարարին կից ստեղծվում է հասարակական խորհուրդ: **Նախարարին կից հասարակական խորհուրդը**, որը ներկայացնում է առաջարկություններ և դիտողություններ

- **ՆԱԽՆԱԿԱՆ (ԱՐՀԵՍՏԱԳՈՐԾԱԿԱՆ) ԵՎ ՄԻԶԻՆ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ** ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ
- **ՀԱՆՐԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ**
- **ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ** ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ
- ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ԵՎ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ
- ԱՐՏԱՔԻՆ ԿԱՊԵՐԻ ԵՎ ՍՓՅՈՒՐՔԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ
- **ԼԻՑԵՆԶԱՎՈՐՄԱՆ** ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ
- ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏՆԵՐԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ
- **ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ** ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ
- **ՀԱՍԱՐԱԿԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊԵՐԻ** ԵՎ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՐԱՀԱՎԱՔԻՒՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ